

Купувайте екологосъобразно!

Ръководство за зелени обществени поръчки

3-то издание

Важна забележка

Настоящото ръководство представлява индикативен документ на службите на Европейската комисия и не може да се смята за обвързващо по какъвто и да е начин. Също така, следва да се отбележи, че описаните в ръководството въпроси се влияят от развитието на нормативната уредба в ЕС, включително от преразглежданията на директивите за обществените поръчки и съдебната практика на Съда на ЕС. Съдържанието на ръководството съответства на състоянието към месец февруари 2016 г.

Третото издание на ръководството е изготвено по Договор № 071201/2014/692772//SER/ENV.F.1 между Европейската комисия и ICLEI – Local Governments for Sustainability, с помощта на анализ на обществените поръчки (АОП).

Централната информационна служба „Europe Direct“

има за задача да Ви съдейства да намерите отговори на Вашите въпроси относно Европейския съюз

Телефонен номер за безплатни разговори (*):

00 800 67 89 10 11

(*) Някои мобилни телефонни оператори не предоставят достъп до номерата, започващи с 00 800, или начисляват заплащане за съответните разговори.

Допълнителна информация за Европейския съюз е предоставена в Интернет (<http://europa.eu>).

Каталожни данни са дадени в края на настоящата публикация.

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2016 г.

© European Union, 2016

Възпроизвеждането е разрешено, при условие че бъде отбелязан източникът. .

Съдържание

Въведение

Зелени обществени поръчки: основни положения

Глава 1 — Въвеждане на ЗОП

1.1 Политика за ЗОП

1.2 Определяне на приоритети и цели

1.3 Обучение и указания

1.4 Източници на информация относно критериите за ЗОП

1.5 Използване на системи за електронни обществени поръчки

1.6 Мониторинг и преразглеждане на ЗОП

1.7 Мрежово сътрудничество

Глава 2 — Процедурата по възлагане на обществени поръчки

2.1. Въведение

2.2. Основни принципи на обществените поръчки

2.3. Избор на процедура

2.4 Консултиране с участниците на пазара

2.5 Постигане на стопанска обосновааност на прилагането на ЗОП

2.6 Рамкови споразумения

Глава 3 — Определяне на изискванията в договора

3.1. Определяне на предмета на договора

3.2. Екологични технически спецификации

3.3 Специфициране на материалите и на методите на производство

3.4 Използване на варианти

3.5 Използване на критерии за екомаркировки и етикети

3.6 Верифициране на съответствието с техническите спецификации

Глава 4 — Подбор и изключване на оференти

4.1. Въведение

4.2. Критерии за изключване

4.3. Критерии за подбор

4.4 Доказателства

4.5 Групи за оценка

Глава 5 — Възлагане на договор

5.1. Общи правила за възлагане на договор

5.2 Прилагане на екологични критерии за възлагане

5.3 Оценка на разходите за целия жизнен цикъл (LCC)

5.4 Необичайно ниски оферти

Глава 6 — Клаузи за начина на изпълнение на договора

6.1. Правила, отнасящи се за договорните клаузи

6.2. Клаузи за начина на изпълнение на договор за доставка на стоки

6.3. Клаузи за начина на изпълнение на договор за осигуряване на строителни работи или услуги

6.4 Мониторинг на спазването на договора

Глава 7 — Ключови сектори за прилагането на зелени обществени поръчки

7.1 Сгради

7.2 Храни и услуги в областта на общественото хранене (кетъринга)

7.3 Пътни превозни средства

7.4 Продукти, консумиращи енергия

Приложение — Приложимо законодателство и провеждани политики

Въведение

Зелените обществени поръчки (ЗОП) представляват важен инструмент за постигане на целите в областта на околната среда, свързани с изменението на климата, използването на ресурси и устойчивото потребление и производство — особено предвид значението на разходите за стоки и услуги в публичния сектор в Европа. В Съобщението на Европейската комисия, озаглавено „Обществени поръчки, насочени към една по-добра околна среда“ е дадено следното определение за зелените обществени поръчки (ЗОП): „процедура, чрез която публичните органи се стремят да получат продукти, услуги и строителни работи с намалено въздействие върху околната среда през целия им жизнен цикъл, вместо продукти, услуги и строителни работи със същата основна функция, които иначе биха били предоставени.“¹ В настоящото ръководство се посочват възможностите за осъществяване на ЗОП съгласно директивите от 2014 г. за обществените поръчки.²

ЗОП могат да бъдат използвани за договори на стойност както над, така и под праговата стойност за прилагане на директивите за обществените поръчки. Директивите от 2014 г. за обществените поръчки дават възможност на публичните органи да вземат предвид екологични съображения. Това се прилага по време на предварителната процедура за възлагане на обществени поръчки, като част от самата процедура за възлагане на обществени поръчки, а също и при изпълнението на поръчката. Правилата за изключване и подбор имат за цел да се гарантира минимално ниво на съответствие със законодателството в областта на околната среда от страна на изпълнителите и подизпълнителите. Налични са техники като например оценяването на разходите за целия жизнен цикъл, спецификацията на устойчивите производствени процеси и използването на екологични критерии за възлагане, за да се помогне на възлагащите органи да идентифицират офертите, които са по-благоприятни от екологична гледна точка.

Настоящото ръководство е предназначено да бъде използвано от публичните органи за успешно планиране и прилагане на ЗОП. В него по един близък до практиката начин са обяснени възможностите, които предлага европейската нормативна уредба и са разгледани прости и ефективни видове подход за постигането на екологосъобразност на договорите за обществени поръчки. Ръководството следва логиката и структурата на процедурата за обществени поръчки. То включва също и редица примери за зелени

¹ COM (2008) 400, страница 4

² Директива 2014/23/ЕС на Европейския парламент и на Съвета за възлагане на договори за концесия („Директива за концесиите“); Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета за обществените поръчки и за отмяна на Директива 2004/18/ЕО („Директива за публичния сектор“) и Директива 2014/25/ЕС относно възлагането на поръчки от възложители, извършващи дейност в секторите на водоснабдяването, енергетиката, транспорта и пощенските услуги и за отмяна на Директива 2004/17/ЕО („Директивата за комуналните услуги“). В настоящото ръководство се прави позоваване основно на Директивата за публичния сектор, като при все това по-голяма част от същите възможности за осъществяване на ЗОП са налице и съгласно останалите две директиви.

обществени поръчки на публични органи на различни места в целия ЕС.³ Настоящото ръководство е предназначено за публичните органи, но много от идеите и подходите в него биха могли да се използват и при корпоративни поръчки. То би могло да е от полза също и за доставчиците на стоки и услуги — по-специално на по-малките дружества (малките и средните предприятия) — да разбират по-добре екологичните изисквания, които все повече присъстват в процедурите за възлагане на обществени поръчки.

Много публични органи в Европа използват не само ЗОП, но също и УОП — устойчиви обществени поръчки — като освен екологичните включват и социални критерии за своите решения при поръчките. Настоящото ръководство е насочено специално към екологичните аспекти на обществените поръчки. Директивите от 2014 г. за обществените поръчки също така предоставят редица нови възможности за социално отговорно възлагане на обществени поръчки, които не са разгледани в настоящото ръководство.

Защо да купуваме екологосъобразно?

Държавните разходи за строителни работи, продукти и услуги представляват около 14 % от БВП на ЕС, което съответства на приблизително 1,8 трилиона евро годишно.⁴ Като използват своята покупателна сила за избор на стоки, услуги и строителни работи, имащи по-малко въздействие върху околната среда, те могат да имат важен принос за постигане на местните, областните, националните и международните цели за устойчиво развитие. ЗОП могат да бъдат важна движеща сила за иновации, осигурявайки на стопанския сектор действителни стимули за разработването на екологосъобразни продукти и услуги. Това особено се отнася за секторите, в които поръчките на публичните клиенти осигуряват значителен пазарен дял (например строителството, здравеопазването или транспорта).

Примери за зелени обществени поръчки

- Енергийноефективни компютри
- Офис обзавеждане от дървен материал, добит по устойчив начин
- Сгради с ниско потребление на енергия
- Рециклирана хартия
- Услуги по почистване с използване на екологосъобразни продукти
- Електрически автомобили, хибридни автомобили или автомобили с ниски емисии
- Електроенергия от възобновяеми енергийни източници

Също така, ЗОП могат да доведат до финансови икономии на публичните органи — особено като се имат предвид разходите за целия жизнен цикъл във връзка с даден договор, а не само първоначалните разходи при съответната покупка. Например, закупуването на енергоспестяващи или водоспестяващи продукти може да доведе до значително намаление на разходите за енергийни и ВиК услуги. Намаляването на количеството на опасните вещества в продуктите може да намали съответните разходи

³ Важна забележка: при все че информацията в ръководството е внимателно проверена, Европейската комисия не поема отговорност по отношение на конкретните случаи, описани в ръководството или в цитираните уеб сайтове.

⁴ Европейската комисия (2015 г.), Показатели за обществените поръчки през 2013 г. Тези данни не включват разходите на доставчиците на енергийни и ВиК услуги; предишните оценки (2011 г.), включително обществените поръчки за енергийните и ВиК услуги, бяха около 19 % от БВП на ЕС, който представлява повече от 2,3 трилиона евро.

за обезвреждане. Органите, които осъществяват ЗОП, ще бъдат по-добре подготвени, за да отговорят на нарастващите предизвикателства във връзка с околната среда, например за намаляване на емисиите на парникови газове или за преминаване към по-кръговратна икономика.

Нормативната уредба

Нормативната уредба по отношение на обществените поръчки е определена с разпоредбите на Договора за функционирането на Европейския съюз (наричан тук Договорът), както и с директивите на ЕС за обществените поръчки, в съответствие с тълкуването им от Съда на Европейския съюз. От международна гледна точка, ЕС е обвързан от условията на Споразумението за държавните поръчки (СДП) на Световната търговска организация (СТО), както и от двустранни търговски споразумения. На практика спазването на тези инструменти обикновено се постига чрез предоставяне на същите права на операторите, установени в трети държави, каквито се прилагат към икономическите оператори от ЕС.

Съгласно горепосочената нормативна уредба са определени редица правила и принципи, които трябва да бъдат спазвани при възлагането на обществени поръчки. В тези рамки екологичните цели могат да се постигат по няколко начина, както е разяснено в настоящото ръководство.

Секторно законодателство

Секторното законодателство на ЕС включва задължителни изисквания във връзка с поръчките на определени стоки и услуги, например чрез определянето на стандарти за минимално допустима енергийна ефективност, които трябва да бъдат спазвани.

Ползите от ЗОП

„ЗОП е средство за икономически растеж: изчислено е, че през 2020 г. продажбите на екологичните индустрии ще достигнат до 2,2 трилиона евро“, ОИСР (2013 г.).⁵

„Ако ние в публичния сектор бяхме по-добри в екологосъобразното купуване, ние бихме могли да решим няколко проблема наведнъж. Ние бихме подобрили климата и околната среда, като в същото време създадем растеж и работни места в предприятията, които разработват екологосъобразни технологии. С други думи, зелените поръчки са един от ключовете към превръщането на света в зелена икономика“, изтъкна датският министър на околната среда (2012 г.).⁶

Град Регенсбург използва ЗОП за поръчване на енергийни и ВиК услуги, което помага да се спестят 10 милиона евро разходи за потребление на енергия и вода за период от 15 години.

С три милиона тона CO₂ могат да бъдат намалени емисиите само в Нидерландия, ако всички холандски публични органи прилагат националните критерии за устойчиви обществени поръчки, които включват и критерии за екологосъобразност. Енергопотреблението на публичния сектор би се намалило с 10%.⁷

⁵ *Mapping out good practices for promoting green public procurement* (OECD, 2013), стр. 4.

На разположение на следния адрес:

<http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=GOV/PGC/ETH%282013%293&docLanguage=En>

⁶ *Green procurement is the key to green growth* (Danish Ministry of Environment and Food, 2012).

На разположение на следния адрес: <http://eng.mim.dk/news-archive/2012/okt/20121009-green-procurement/>.

⁷ *De impact van het programma duurzaam inkopen anno 2011* г., стр. 4 (публикация на Министерството на инфраструктурата и околната среда на Нидерландия, 2011 г.)

Понастоящем задължителни изисквания се прилагат в следните сектори, наред с другите изисквания:

- **Офис ИТ оборудване** — ИТ продуктите, закупвани от държавните институции трябва да съответстват на най-новите изисквания за минимално допустима енергийна ефективност, предписани от Регламента за програмата „Energy Star“ (Регламент № 106/2008 относно програма на Общността за етикетиране на енергийната ефективност на офис оборудване)⁸
- **Пътни превозни средства** — всички възлагащи органи трябва да вземат предвид при процедурите по възлагане на обществени поръчки потреблението на енергия и екологичните въздействия по време на експлоатацията на превозните средства. Предоставена е обща методика за изчисляване на експлоатационните разходи за целия жизнен цикъл (Директива 2009/33/ЕО за насърчаването на чисти и енергийноефективни пътни превозни средства)
- **Сгради** – за обществените сгради се прилагат минимални стандарти за енергийна ефективност, те са определени на национално равнище въз основа на обща методика на ЕС. От 1 януари 2019 г. всички нови сгради, ползвани и притежавани от публични органи, трябва да бъдат „сгради с близко до нулево нетно потребление на енергия“ (Директива 2010/31/ЕС относно енергийните характеристики на сградите (преработена версия)). В Директивата за енергийна ефективност⁹ също са

Информационни ресурси относно ЗОП на равнището на ЕС

• **Критерии на ЕС за ЗОП**

С оглед да се съдейства на възлагащите органи за откриване и поръчване на по-екологосъобразни продукти, услуги и строителни работи, са разработени критерии за зелени обществени поръчки (към момента на съставяне на настоящото ръководство) за 21 вида групи продукти и услуги, които могат директно да бъдат включвани в тръжните документации. Тези критерии за ЗОП периодично се преразглеждат и актуализират във връзка с най-новите научни данни за продуктите, новите технологии, пазарните развития и промените в законодателството. Повечето критерии са налични на всички официални езици на ЕС.

• **Информационно бюро**

Европейската комисия е създала информационно бюро, което да разпространява информация относно ЗОП и да отговаря на запитвания от заинтересованите страни. Данните за контакт са налични на уебсайта за ЗОП на адрес: <http://ec.europa.eu/environment/gpp/helpdesk.htm>

• **Информация**

Уебсайтът за ЗОП е основното място, където може да бъде намерена информацията относно практическите и политическите аспекти на изпълнението на ЗОП. В него са предоставени връзки към редица информационни ресурси във връзка с екологичните въпроси, както и към местни, национални и международни източници на информацията относно ЗОП. Това включва списък на минали и текущи проекти, свързани с ЗОП, раздел за актуални новини (News-Alert), включващ най-актуални новини и събития в областта на ЗОП, списък с отговори на често задавани въпроси, речник на основните термини и понятия, проучвания, примери за ЗОП и настоящото ръководство.

Всички тези материали могат да бъдат изтеглени от следния уеб сайт:

<http://ec.europa.eu/environment/gpp>

⁸ Това се отнася за договори за доставка на стойност надхвърляща прага, над който са валидни директивите за обществени поръчки.

⁹ Директива 2012/27/ЕС относно енергийната ефективност. В приложение III към Директивата са определени мерките, които трябва да бъдат взети от централните държавни институции и които могат да бъдат доброволно приети от други публични органи.

определени задължителни изисквания по отношение на реновирането на обществените сгради и закупуването или сключването на нови наемни договори, които отговарят на минималните стандарти за енергийна ефективност.

Също така, някои държави членки имат специфични правила, които въвеждат задължителни стандарти за ЗОП за конкретни сектори или видове договори. При все че разглеждането на тези нормативни актове не попада в обхвата на настоящото ръководство, възложителите на обществени поръчки следва да следят и да познават актуалните национални изисквания.

ЗОП в политиката на ЕС

ЗОП са застъпени в редица политики и стратегии на ЕС, във връзка с техния признат потенциал за насърчаване на по-устойчиво използване на природните ресурси, постигане на поведенчески промени, необходими за устойчиво потребление и производство, и като движеща сила за нововъведения. В плана за действие за кръговратна икономика, приет през декември 2015 г., се подчертава, че ЗОП са една от мерките, необходими, за да се осигури по-ефективно и ефикасно използване на ресурсите.

В карето по-горе са очертани конкретните материали, които са разработени на равнището на ЕС за подпомагане на ЗОП. Подробен списък на политиките, стратегиите и законодателството на ЕС във връзка с ЗОП е даден в приложението.

Национални и местни дейности

На национално равнище повечето държави — членки на ЕС вече са публикували национални планове за действие (НПД) за ЗОП или УОП, в които са включени различни дейности и мерки за подкрепа на зелените или устойчивите обществени поръчки.¹⁰ Повечето държави членки са формулирали цели за ЗОП или УОП — било по отношение на този вид обществени поръчки като цяло, или за отделни продуктови групи или групи от услуги.

Някои държави и области са разработили също и набори от критерии за ЗОП или УОП. В много случаи тези критерии са подобни на критериите на ЕС за ЗОП, с някои специфични уточнявания, отразяващи съответните конкретни условия или приоритетите на властите, които са ги разработили. Повечето от наборите от критерии са разработени въз основа на данни от оценка на жизнения цикъл (LCA), в случаите

Екологосъобразни тържни процедури в Ирландия

В 2012 г. Ирландия прие своя план за действие в областта на ЗОП, озаглавен „Екологосъобразни тържни процедури“. В него се поставят цели петдесет процента от всички обществени поръчки в осем продуктови групи и групи от услуги да бъдат екологосъобразни. В 2014 г. Агенцията за защита на околната среда публикува обширен набор от критерии и насоки, за да помогне на властите да постигнат тази цел. Критериите надграждат тези, определени на равнището на ЕС, но вземат предвид специфичните модели за покупки и пазарната структура в Ирландия. Ръководството също така разглежда и законодателството на ЕС, както и национално законодателство в областта на околната среда.

¹⁰ http://ec.europa.eu/environment/gpp/action_plan_en.htm

когато са налице такива данни, както и във връзка с екомаркировките и доказателствата, на които те се базират.¹¹

Някои отделни възлагащи органи на местно, областно и национално равнище също са възприели практики за зелени и устойчиви обществени поръчки. В някои случаи техните дейности са дали идеи, включени в НПД, или са послужили като примери за други държави членки. Много такива примери са разгледани в настоящото ръководство, като в същото време се прилагат и нови добри практики из целия ЕС. Набор от над 100 такива примера може да бъде намерен на: http://ec.europa.eu/environment/gpp/case_en.htm.

¹¹ Вж. Evans, Ewing, Mouat and Nuttall *Assessment and Comparison of National Green and Sustainable Public Procurement Criteria and Underlying Schemes* (2010 г.) http://ec.europa.eu/environment/gpp/studies_en.htm

Зелени обществени поръчки: ОСНОВНИ ПОЛОЖЕНИЯ

В настоящото ръководство е обяснено как да се правят зелени поръчки, като е разгледан всеки един етап от процедурата по възлагане на обществени поръчки. По-долу е даден списък на основните стъпки, с посочване на съответния раздел от ръководството, където всяка от стъпките е разгледана подробно.

Введение

- Запознайте се с **обхвата и потенциалните ползи от ЗОП**, както и с наличните информационни ресурси

Глава 1

- Поемане на ангажимент за ЗОП и осигуряване на политическа подкрепа, чрез възприемане на **политика за ЗОП** с ясни **дефиниции и цели**, подходящи за Вашата организация
- Задаване на **приоритети** за групите продукти и услуги, въз основа на съществуващите **критерии за ЗОП, екомаркировките** и други източници на информация
- Въвеждане на **дейности за събиране на информация, обучение, мрежово сътрудничество и мониторинг**, с оглед осигуряване на изпълнение на Вашите цели

Глава 2

- Разгледайте въпроса как екологосъобразните изисквания ще повлияят на **процедурите по възлагане на обществени поръчки** по отношение на избраните от вас стоки и услуги и начина, по който ще ги осъществите съгласно **нормативните задължения**
- Направете преглед на предлаганите на пазара продукти и услуги, **като включите в тази дейност и доставчиците и направите финансова обосновка** за ЗОП на база **оценка на разходите за целия жизнен цикъл**

Глава 3

- При провеждането на тръжни процедури, определяйте **предмета и техническите спецификации** на договорите по такъв начин, че да се вземат предвид въздействията върху околната среда за целия жизнен цикъл на стоките, услугите и строителните работи, които купувате и помислете за използването на **етикети** при определяне на Вашите изисквания

Глава 4

- Прилагайте, когато е уместно, критерии за подбор на участниците, основаващи се на **техния технически капацитет в областта на екологията или на техните мерки за управление на околната среда или на веригата на доставки, и изключвайте от процедурата оференти, които не спазват приложимите закони в областта на околната среда**

Глава 5

- Задавайте такива **критерии за възлагане**, които да насърчават оферентите да предлагат дори още по-високи равнища на екологичните показатели в сравнение с посочените от Вас, и прилагайте тези критерии по прозрачен начин. Оценявайте **разходите за целия жизнен цикъл**, когато сравнявате офертите, и отхвърляйте **необичайно ниските оферти**, ако те не са в съответствие със законодателството в областта на околната среда

Глава 6

- Включвайте в договорите **клаузи за начина на изпълнение на договора**, в които да са определени ясно екологичните ангажименти, поети от доставчиците на стоки или изпълнителите на услуги, както и подходящи **средства за правна защита**, ако съответният изпълнител не спазва тези свои ангажименти. Уверете се, че има система за **мониторинг** на тези ангажименти, и че те също се прилагат спрямо **подизпълнителите**

Глава 7

- Формулирайте специфични подходи за ЗОП при тръжните процедури за сектори, имащи голямо въздействие върху околната среда, като например **административни сгради, храни и услуги в сферата на кетъринга, превозни средства и продукти, консумиращи енергия.**

Глава 1 — Осъществяване на ЗОП

За осъществяването на ЗОП е необходимо известно планиране: определяне на обхвата на ЗОП във Вашата институция, задаване на приоритети и цели за Вашите дейности, организиране на подходящо обучение на персонала и мониторинг на прилагането. Всички тези елементи могат да представляват съставни части от политика за ЗОП. Те също така следва да бъдат подпомагани от оперативните процедури на Вашата организация и системите за електронни обществени поръчки.

Представените в настоящата глава указания могат да бъдат приложени във всеки един публичен орган, желаещ да осъществява ЗОП. В повечето държави от ЕС са установени национални планове за действие (НПД) за ЗОП¹², които вероятно ще окажат въздействие върху стратегическия подход към осъществяването на ЗОП от властите в тази държава, например по отношение на поставените цели, приоритетните групи продукти и изискванията за мониторинг.

1.1 Политика за ЗОП

Много публични власти в Европа са възприели подхода да формулират политика за ЗОП, или да включват в други политики ангажименти за осъществяване на ЗОП. За реализацията на ЗОП е необходимо ефективно сътрудничество между различните отдели и служители на дадена институция. Наличието на висока степен на подкрепа обикновено се счита за важен фактор за успешното осъществяване на ЗОП.

За да бъде максимално ефективна, една политика за ЗОП трябва да има следните характеристики:

- Да съдържа ясни цели, приоритети и времеви графици (вж. раздел 1.2)
- Да е посочен какъв е обхватът на включените поръчки (например: Дали се обхваща целият орган или само някои отдели? Кои групи продукти и услуги попадат в обхвата?)
- Да е посочено лицето, отговарящо за осъществяване на политиката
- Да е включен механизъм за подходящ мониторинг на прилагането (вж. раздел 1.5)

Политиката за ЗОП следва да бъде приведена в съответствие с всички съществуващи политики и стратегии, свързани с възлагането на обществени поръчки и устойчивото функциониране на организацията. Обикновено е необходим принос от вътрешните потребители, доставчиците и управленския персонал за да се гарантира прилагането на

¹² Допълнителна информация относно НПД е на разположение на следния адрес: http://ec.europa.eu/environment/gpp/action_plan_en.htm

политиката. Можете също да поискате да потърсите външен съвет или партньорска проверка от други организации от публичния сектор, които осъществяват ЗОП, или от мрежите, описани в раздел 1.7.

След като веднъж политиката бъде въведена, трябва да бъде съставен някакъв вид оперативен план за нейното прилагане, в който да са посочени конкретни задачи, отговорности и времеви план. След това политиката и планът за нейното прилагане трябва да бъдат възможно най-широко обявени, особено на персонала, за който ще има най-много последици, и на доставчиците, които имат ролята да прилагат политиката.

1.1.1 Създаване на работна група

За осъществяването на ЗОП е необходимо участие и сътрудничество между различните отдели и служители на дадена институция. Вероятно ще бъде необходимо да се правят консултации със служители в областта на финансите, околната среда и обществените поръчки, както и представители на някои специализирани отдели, като например строителния, енергийния или ИТ отдела.

В много институции отговорностите за поръчване на стоки и услуги са възложени на различни служби из цялата администрация. При разработването на политика за ЗОП определянето на приоритетите и целите и оценяването на нуждите от обучение, създаването на работна група, включваща представители на различните отдели, може да помогне да се гарантира ангажираността на всички участващи лица и посрещането на тези нужди.

1.2 Определяне на приоритети и цели

За въвеждането на ЗОП в практиките на обществените поръчки обикновено е необходимо да се прилага подход „стъпка по стъпка“. Един възможен метод е избирането на малък набор от продукти и услуги, към които първоначално да бъдат съсредоточени усилията. Провеждането на пилотни дейности в конкретни отдели, които най-много проявяват желание да участват, може да допринесе за демонстриране на успешно осъществяване и за постигане на по-широко възприемане на този вид дейности.

1.2.1 Как да се определят приоритетите

При определянето на кои сектори за продукти, услуги или строителни работи да се даде приоритетно значение, първоначално следва да се вземат предвид три основни фактора¹⁴:

- **Въздействие върху околната среда** — избирайте тези продукти (например автомобилен парк) или услуги (например услуги по почистване), които имат голямо въздействие върху околната среда през техния жизнен цикъл.
- **Значение за бюджета** — съсредоточете усилията към области, свързани със значителни разходи на институцията.

Планиране на устойчиви обществени поръчки в областта на храните в Обединеното кралство

През 2014 г. Министерството на Обединеното кралство по въпросите на околната среда и селските райони (Defra) създаде рамка за устойчиви обществени поръчки в областта на храните, озаглавена „План за обществените поръчки“¹³. Одобрен от министър-председателя на Обединеното кралство, планът определя специфична визия, цели и резултати за устойчивите обществени поръчки в областта на храните. Това включва ангажиране и подпомагане на доставчиците, за да произвеждат и осигуряват устойчиво развити храни и услуги в сферата на кетъринга. Политиката включва балансиран подход от показатели за определяне на икономически най-изгодната оферта, който отчита използването на ресурси, като например енергията, водата и отпадъците, въздействието върху околната среда, разнообразието и сезонността, хуманното отношение към животните, както и справедливата и етичната търговия.

¹³ За допълнителна информация,

вж. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/332756/food-plan-july-2014.pdf

¹⁴ Тези фактори са взети предвид от Европейската комисия и повечето държави — членки на ЕС при избора на продуктовете групи и групите от услуги, за които са разработени критерии за ЗОП.

- **Потенциал за въздействие върху пазара** — съсредоточаване върху области с най-голям потенциал за въздействие върху пазара. Това може да е свързано с обема или видимостта на договора, или с това, че за доставчиците е важно да имат клиенти от публичния сектор.

При окончателния избор на сектори трябва да бъдат взети предвид и някои други фактори:

- **Политически приоритети.** Има ли конкретни политически приоритети, като например чистотата на въздуха в града, консумацията на енергия/вода, управлението на отпадъците, или адаптирането към изменението на климата, с които да свържете тази дейност?

- **Пазарна достъпност на алтернативи, които са приемливи от екологична гледна точка.** Чрез анализ на пазара може да се определи дали съществуват подходящи алтернативи с по-малко въздействие върху околната среда. Да се направи проверка на съответните екоетикети и сертификации.

- **Ценови съображения.** Доколко е възможно екологосъобразните алтернативи да не са свързани с увеличение на разходите, или те ще повлияят на Вашия бюджет? При оценката на „разходите“ следва да се вземат предвид всички разходи през цялостния жизнен цикъл: цената при покупката, експлоатационните разходи (за консумация на енергия/вода, поддръжка) и разходите за обезвреждане на отпадъците (вж. раздел 5.3). В някои случаи може да са налични безвъзмездни средства или субсидии за инвестиции в по-екологосъобразни варианти, така че си струва да потърсите съответни програми.

- **Наличие на разработени критерии.** За много продуктови групи и групи от услуги са разработени критерии за зелени поръчки, които могат да бъдат включени директно във Вашата тръжна документация, без да е необходимо да се провежда дълго проучване на екологичните характеристики и анализ на пазара. Към момента на съставяне на настоящото ръководство критериите на ЕС за ЗОП обхващат 21 групи продукти и услуги и са разработени както в основни, така и в пълни версии (вж. раздел 1.4.1). В много държави от ЕС съществуват също национални или регионални критерии.

- **Видимост.** Доколко Вашите действия в областта на ЗОП са видими за обществеността, пазара, други възлагащи органи и Вашия собствен персонал? Дали те ще разберат, че полагате усилия за подобряване на екологичните показатели? Някои силно видими промени, като например на вида автомобили, използвани от институцията, или преминаване към използване на биологични храни в столовата, могат да помогнат за по-добра видимост на Вашата политика за ЗОП и за подобряване на имиджа на институцията Ви.

• **Практически съображения.** Предстои ли подновяване на важни договори, или има сключени дългосрочни договори за някои групи продукти и услуги? С какво време и финансови ресурси се разполага за осъществяване на обществените поръчки? Има ли конкретни групи и услуги, за които да съществува вече някаква екологична експертиза?

1.2.2 Определяне на цели за ЗОП

Наличието на ясни цели е от критично значение за оценяване на постигнатия напредък, както и за обявяване на Вашите намерения вътре в институцията и на широката публика.

Целите могат да включват:

- Общи цели за обществените поръчки — например до 2018 г. 80% от поръчките (по стойност и по брой тръжни процедури) да включват критерии за ЗОП. Целите могат да са различни на национално, регионално и местно равнище.
- Специфични цели за определени продукти/услуги — например до 2017 г. 60 % от храните в училищните столове да са биологични храни, или до 2018 г. при всички услуги по почистване да се използват само продукти, отговарящи на критериите за екомаркировка на ЕС
- Оперативни цели — например до 2017 г. целият занимаващ се с обществени поръчки персонал да премине обучение по ЗОП, или да има достъп до указания за ЗОП във вътрешната мрежа на институцията.

При съставянето на цели за обществените поръчки е важно да има ясно и практически използваемо определение за това какво е зелена обществена поръчка. Във връзка с много от целите на национално равнище, определяни от държави членки, за екологосъобразни се считат тези тръжни процедури, които включват национални критерии за ЗОП или критерии на ЕС за ЗОП.

1.3 Обучение и указания

За да може успешно да прилага ЗОП, персоналет трябва да има подходящи практически умения, знания и достъп до информация. Например, необходими са обучение и указания по следните въпроси:

- Как да се включват екологичните съображения в тръжните процедури (вж. глави 2 — 7)

Целите на правителството на Област Фландрия за устойчиви обществени поръчки

Правителството на Област Фландрия в Белгия е определило цел, според която до 2020 г. 100 % от неговите обществени поръчки трябва да съответстват на определените критерии за устойчиви обществени поръчки. Стъпките за постигане на тази цел ще бъдат формулирани в поредица от планове за действие, съответно за периодите 2009 — 2011 г., 2012 — 2014 г., 2015 — 2017 г. и 2018 — 2020 г. Във всеки план за действие са включени указания, критерии и механизми за мониторинг, с които да се осигури постигане на целите от всички правителствени институции.

Къде може да се намери съдействие за разработването на екологични критерии (вж. раздел 1.4 и глава 3)

- Как да се оценяват и проверяват твърденията на оферентите за екологични характеристики (вж. раздели 3.6 и 5.2)

- Как да се оценяват при тържните процедури разходите за целия жизнен цикъл (вж. раздел 5.3)

В настоящото ръководство е дадена въвеждаща информация по тези въпроси и са посочени източниците за допълнителна информация и указания, когато има такива. При все това, ръководството не може да замести задълбочено обучение по ЗОП.

Някои държави и региони от ЕС имат програми за обучение по ЗОП — било като стандартни самостоятелни образователни модули или в рамките на по-общи програми за обучение в областта на обществените поръчки.

Някои публични органи са съставили също указания как да се прилагат ЗОП в дейностите, свързани с обществени поръчки. Тези указания могат да включват, например, конкретни критерии за ЗОП, отнасящи се за някои групи продукти и услуги.

Обучение по ЗОП в Сардиния, Италия

GPP Ecosportelli, част от Регионалната мрежа за ЗОП на Сардиния, подпомага областните власти, общините, други публични органи и местни дружества при възлагането на зелени и устойчиви обществени поръчки. Дейностите включват „Технически лаборатории“, които представляват семинари за обучение, организирани във всички областни територии, в помощ на участниците при изготвянето и прилагането на конкретни действия, като например процедури за зелени поръчки, политики, стратегии или поведение. Обучението допринася за постигане на високо ниво на участие в ЗОП от страна на възложителите на обществени поръчки, включително и в малки общини. Анализът сочи, че е налице увеличение в подаваните екологосъобразни тържни оферти от местни предприятия.

Често на национално равнище са налични справочници и практически инструменти, които могат да се намерят в уебсайтовете, посветени на ЗОП, а в някои случаи съществуват и информационни бюра в областта на ЗОП. Информационно бюро съществува и на европейско равнище, като с него може да се свържете чрез данните за контакт, посочени на уебсайта на ЕС за ЗОП на следния

адрес:<http://ec.europa.eu/environment/gpp/helppdesk.htm>.

1.4 Източници на информация относно критериите за ЗОП

Понятието „критерии за ЗОП“ включва не само критерии за подбор на участниците в процедурата и за възлагане на обществена поръчка, но също и спецификации и клаузи за начина на изпълнение на договора, които да Ви помогнат да направите Вашия договор по-екологосъобразен. Намирането на източници на информация за критериите за ЗОП е важна стъпка при осъществяването на ЗОП.

1.4.1 Критерии на ЕС за ЗОП

Както е отбелязано във въведението, ЕС е разработил по отношение на няколко групи продукти и услуги критерии за ЗОП, които периодично се преразглеждат и актуализират. Критериите са предназначени да бъдат включвани директно в тържни документации и съдържат информация за методи за верификация на изпълнението.

Повечето критерии са налични на всички официални езици на ЕС.

Към момента на съставяне на настоящото ръководство има разработени критерии за следните групи продукти и услуги:¹⁵

- Почистващи продукти и услуги по почистване
- Копирна и графична хартия
- Инсталации за комбинирано производство на топлинна енергия и електроенергия (СНР)
- Административни сгради
- Електрическо и електронно оборудване в сектора на здравеопазването
- Електроенергия

Експертен център в областта на устойчивите обществени поръчки (УОП) и иновативните поръчки в Нидерландия

PIANOo — Експертният център за обществени поръчки на Нидерландия — работи за и заедно с мрежа от около 3500 специалисти в областта на обществените поръчки. Всички нидерландски професионалисти в областта на обществените поръчки могат да намерят информация и инструменти за устойчиви обществени поръчки и иновативни поръчки. PIANOo осигурява инструменти и ресурси, включително частна платформа за дискусии, достъп до инструменти и най-добри практики, наставничество в областта на изпълнението, работни групи и курс по законодателство в областта на обществените поръчки на PIANOo. PIANOo стимулира нивото на професионализъм в обществените поръчки в Нидерландия, подобрява устойчивостта на обществените поръчки и улеснява взаимодействията с пазара.

¹⁵ За справка вижте уебсайта за ЗОП, където ще намерите актуален списък на критериите: http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm

- Храни и услуги в областта на общественото хранене (кетъринга)
- Мебели
- Градинарски продукти и услуги
- Устройства за възпроизвеждане на изображения
- Вътрешно осветление
- Офис ИТ оборудване
- Проектиране, строителство и поддръжка на пътища
- Санитарна арматура
- Улично осветление и светлинна пътна сигнализация
- Текстилни материали
- Тоалетни и писоари
- Транспорт
- Плоскости за стенни покрития
- Инфраструктура за отпадъчни води
- Водогрейни котли

Критериите за ЗОП се основават на данни от различни източници и за всяка продуктова група се изготвя технически информационен доклад, за да се види какви съображения са взети под внимание. В базата данни, включваща наличната научна информация, е възприет подходът за отчитане на цялостния жизнен цикъл, и е използван приносът на заинтересовани страни. От 2011 г. процесът на разработване на критериите за повечето продуктови групи се ръководи от Съвместния изследователски център на Европейската комисия в Севиля, Испания.¹⁶

За всеки от обхванатите сектори критериите на ЕС за ЗОП са разработени на две „равнища“:

- **Основните критерии** са разработени така, че да позволяват лесното прилагане на ЗОП, съсредоточени са върху ключовата(ите) област(и) на екологичните показатели на даден продукт или услуга и имат за цел да запазят административни разходи за дружествата до минимум.

- **Всеобхватните критерии** отчитат повече аспекти или по-високи нива на екологичните показатели и са предназначени за използване от органите, които искат да отидат по-далеч в подпомагането на целите в областта на околната среда и иновациите.

Всички критерии на ЕС за ЗОП, заедно със съответните технически информационни доклади, в които са изложени основните съображения, използвани при избора на критериите, могат да бъдат изтеглени от уебсайта за ЗОП (<http://ec.europa.eu/environment/gpp>). Помощ във връзка с тълкуването и прилагането на критериите може да бъде получена от информационното бюро за ЗОП.

¹⁶ Допълнителни данни за критериите в процес на разработване са на разположение на следния адрес: http://susproc.jrc.ec.europa.eu/product_bureau/projects.html

1.4.2 Други източници на информация

Освен критерии на ЕС за ЗОП, съществуват и набори от критерии, разработени от международни, национални и регионални институции, отнасящи се за широк кръг групи продукти и услуги. При все, че процедурите за приемане на тези критерии не са едни и същи, много от тях са подобни на схемата на критериите на ЕС за ЗОП. На уебсайта на ЕС за ЗОП са налични връзки към някои от основните набори такива критерии.

1.4.3 Маркировки

Съществуват много екомаркировки, които имат за цел да помогнат на купувачите да идентифицират устойчивите продукти или услуги. Най-ценните етикети от гледна точка на ЗОП са тези, които се основават на обективни и прозрачни критерии и които се предоставят от независима трета страна. Тези етикети могат да играят определена роля в разработването на технически спецификации и критерии за възлагане и в проверката на съответствието. Специфичните правила, които се прилагат за използването на етикети при обществените поръчки, са разгледани в съответните раздели на настоящия наръчник.¹⁷

Различните съществуващи видове екомаркировки са изброени по-долу:

Маркировки въз основа на няколко критерии — това е най-често срещаният вид екомаркировки, който също така най-често се използва във връзка с ЗОП. Маркировките въз основа на няколко критерии се базират на научна информация относно екологичното въздействие на даден продукт или услуга за целия му/й жизнен цикъл, като се започне от добива на суровини и се премине през производството, разпределението, етапа на използване и окончателното обезвреждане на отпадъците. При тези екомаркировки се използват няколко критерия, които определят стандарта за съответната екомаркировка. За всяка обхваната продуктова група или група от услуги са определени различни критерии. Примери за такива екомаркировки са **Екомаркировката на ЕС (цветето)**,¹⁸ **Северният лебед**¹⁹ и **Синият ангел**.²⁰

Екомаркировката на ЕС

Екомаркировката на ЕС е въведена през 1992 г., за да насърчи предприятията да предлагат на пазара екологосъобразни продукти и услуги. Продуктите и услугите, на които е присъдена екомаркировката на ЕС, носят логото с цвете, което дава възможност на клиентите — включително публичните и частните купувачи — лесно да ги откриват. Понастоящем в системата за екомаркировка на ЕС са включени 34 вида продукти и услуги, включително хартия, текстилни изделия, почистващи продукти, смазочни масла, електроуреди, домашни и градинарски продукти и туристическо настаняване.

Непрекъснато към обхвата на системата се добавят нови продукти и услуги.

¹⁷ Вж. точки 3.5. и 5.2.3.

¹⁸ За допълнителна информация, вж. <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel>

¹⁹ За допълнителна информация, вж. <http://www.svanen.se/en>

²⁰ За допълнителна информация, вж. <http://www.blauer-engel.de/en>

Етикети по специфичен въпрос — тези етикети се присъждат на базата на един или повече критерии от вида „да/не“ във връзка със специфичен въпрос, например енергийната ефективност. Ако даден продукт съответства на тези критерии, той може да носи съответния етикет. Примери за такъв вид етикети са **Етикетът на ЕС за биологично производство** или етикетът „**Energy Star**“, отнасящ се за офис оборудване.

Етикети за специфични сектори — такива са например етикетите на схемите за горскостопанско сертифициране, на организации като **FSC** (Съвета за управление на горите)²¹ или **PEFC** (Програмата за потвърждаване на горскостопански сертификати).²²

Продуктови етикети със степени — при тях се въвежда степенна скала за продуктите или услугите в съответствие с техните екологични показатели по съответния въпрос, вместо да се използват критерии от вида „да/не“. От такъв вид е например **Енергийният етикет на ЕС**, с който се степенуват в зависимост от тяхната енергийна ефективност продукти, имащи отношение към консумацията на енергия.²³

Критериите, използвани за формулиране на горепосочените маркировки и етикети, са публично достъпни. Както беше обсъдено в раздел 3.5., в директивите за обществените поръчки се прави разлика между етикети, при които всички критерии са свързани с предмета на договора, и такива, които съдържат по-общи критерии, като например такива, които се отнасят до общи практики на управление.

1.5 Използване на системи за електронни обществени поръчки

В директивите от 2014 г. е предвиден преход към напълно електронни тръжни процедури до 2018 г. (2017 г. за централните органи за възлагане на обществени поръчки.)²⁴ Използването на системи за електронни обществени поръчки е добре развито в повечето държави членки, а системите могат да бъдат ценен инструмент за подпомагане на осъществяването на ЗОП. По-специално системите за електронни обществени поръчки Ви позволяват да проследявате използването на критериите за ЗОП и да проверявате дали доставчиците са предоставили необходимата информация като доказателство за съответствие. Така можете по-лесно да се уверите в ефективността на политиката за ЗОП и да подпомагате своите дейности по мониторинг и преразглеждане, описани по-долу.

При избор на система за електронни обществени поръчки или при адаптирането ѝ с цел осъществяване на ЗОП, можете да вземете под внимание следните въпроси:

²¹ За допълнителна информация, вж. <http://www.fsc.org>

²² За допълнителна информация, вж. <http://www.pefc.org>

²³ За допълнителна информация, вж. http://ec.europa.eu/energy/efficiency/labelling/energy_labelling_en.htm. През юли 2015 г. Европейската комисия предложи да се преразгледа етикетването на енергийната ефективност, за да се въведе отново скала от А до G, като А е най-ефективният клас, а G – най-малко ефективният. Това предложение е изложено в **COM(2015) 341 final**.

²⁴ Член 22 и член 90, параграф 2 от Директива 2014/24/ЕС.

- Могат ли поръчките с критерии за ЗОП да бъдат ясно отбелязвани и проследявани?
- Може ли системата да си взаимодейства с източници на критерии за ЗОП (напр. от база данни или маркировка) с цел лесното им включване в поръчките?
- Улеснява ли системата оценяването на разходите за целия жизнен цикъл, напр. чрез вграден инструмент за тази цел?
- Лесно ли е за нови доставчици да научат за Вашите изисквания за ЗОП чрез системата?

Електронните системи оказват влияние върху процедурите по възлагане на обществени поръчки и затова е важно ролята им в улесняването на ЗОП да не се пренебрегва.

1.6 Мониторинг и преразглеждане на ЗОП

За оценяване на напредъка в постигането на целите е необходимо да се въведе ефективна система за мониторинг. Тя следва да поддържа архивни данни по въпроса в кои конкурси и възложени поръчки са включени критерии за ЗОП. В идеалния случай системата за мониторинг, която въвеждате, следва да включва също и информация за въздействието върху околната среда на взетите решения за поръчки.

Редица държави — членки на ЕС са въвели или са в процес на въвеждане на схеми за мониторинг на съответното осъществяване на ЗОП на национално равнище, които могат да имат специфични процедури за събиране на информация.

Град Барселона използва мониторинг за развитие на ЗОП
След повече от 15 години на поемане на ангажименти за ЗОП и осъществяване на ЗОП, град Барселона преразгледа и разработи по силно приобщаващ начин нови правила относно включването на критерии за устойчивост в обществените поръчки. Това беше вследствие на приемането на ново общинско постановление относно отговорното възлагане на обществени поръчки през 2013 г. Интегрирането на екологосъобразни изисквания вече е задължително за всички възлагащи органи, които обявяват тръжни процедури за превозни средства, електричество, храни и услуги в сферата на кетъринга, строителство, дърводобив и редица други категории обществени поръчки с висок приоритет. В много от тези високоприоритетни области системите за мониторинг също са актуализирани и се разработва автоматична система за проследяване.

Наред с количествения мониторинг на постигнатия напредък, препоръчително е да се провежда и периодичен качествен преглед на дейностите за ЗОП, разглеждащ съществуващите препятствия и необходимите корективни действия и по-нататъшни подобрения, както и оценка на бъдещите цели.

1.7 Мрежово сътрудничество

Много от въпросите във връзка с осъществяването на ЗОП са общи за всички публични органи и има какво да се спечели от участие в мрежови схеми и общи дейности за сътрудничество с други публични органи. Споделянето на информация, примерно за използваните при тръжните процедури екологични критерии или относно пазарната разполагаемост на екологосъобразни продукти може да спести време и усилия.

На национално и регионално равнище са създадени редица такива мрежи за сътрудничество, с насоченост към зелените и устойчивите обществени поръчки. Например, Партньорството за зелени обществени поръчки (www.groenineindkoeb.dk) в Дания дава възможност на поръчващите институции да обменят експертни знания (вж. карето), както и Френската областна мрежа за западната част на страната (<http://www.reseaugrandouest.fr>) и редица областни мрежи в Италия. На европейско

Вдъхновяване за въвеждане на ЗОП — демонстриране на ефекта в Дания

Датското партньорство за зелени обществени поръчки е коалиция от правителствени органи, която отговаря за приблизително 13 % от годишните разходи за обществени поръчки в Дания. Всички членове на партньорството докладват веднъж годишно относно степента на постигане на целите на партньорството в областта на ЗОП, включително изпълнението на целите и критериите за зелени поръчки в своите организации. Всяка година четирима от партньорите разработват изследване на случай, с което показват ефекта от дадена обществена поръчка от гледна точка на въздействието върху енергетиката и околната среда, както и финансовите икономии. Тези случаи служат за вдъхновение за останалите да използват ЗОП в своите тръжни оферти.

равнище кампанията Procura+ има за цел организиране на трансгранично споделяне на опит и оказва съдействие на отделни участници при местното осъществяване на ЗОП (<http://www.procuraplus.org>).

Допълнителна информация относно националните и международните мрежи за зелени обществени поръчки и устойчиви обществени поръчки е предоставена на уебсайта за ЗОП.

Глава 2 — Процедурата по възлагане на обществени поръчки

Резюме

- Обществените поръчки са предмет на общи принципи, произтичащи от Договора за ЕС, както и на специфичните правила, предвидени в директивите. И двата законодателни източника имат отношение към ЗОП.
- Подготвителният етап е от съществено значение. За постигането на екологични цели е много важно е да се направи задълбочен анализ и планиране преди обявяването на тържната процедура. Това също може да помогне да се гарантира, че процедурите се управляват ефективно и се получава икономически най-изгодната оферта за целия жизнен цикъл.
- За изпълнението на ЗОП могат да бъдат използвани различни процедури, в зависимост от предмета на договора Ви и информацията, събрана по време на етапа на предварителните поръчки. Процедури като състезателната процедура с договаряне и със състезателен диалог могат да бъдат подходящи, когато трябва да можете да адаптирате дадено решение към вашите специфични нужди.
- Например оценката на разходите за целия жизнен цикъл, съвместното възлагане на обществени поръчки, рамковите договори или договор за енергоспестяване с гарантиран резултат могат да са от полза за демонстриране на икономии посредством ЗОП, или за преодоляване на инвестиционни препятствия.

2.1 Въведение

За да могат зелените обществени поръчки да действат успешно е важно да се знае как да се извлича максимална полза от процедурите по възлагане на обществени поръчки. Ако не бъде прилагана внимателно, политиката за ЗОП може да се окаже неуспешна поради недобро разрешаване на практически въпроси, като например коя процедура да се използва, кои критерии да се прилагат или как да се оценяват и проверяват твърденията за постигати екологични показатели.

2.2. Основни принципи на обществените поръчки

Обществените поръчки имат за цел постигане на съответствие между търсенето и предлагането при доставката на стоки, услуги и строителни работи, за поръчването на които отговаря публичният сектор. Икономически най-изгодната оферта очевидно е ключово съображение, както и необходимостта да се гарантира добро равнище на конкуренция и да се зачита правната рамка на ЕС и националната правна рамка. ЗОП могат да се комбинират с тези цели и в много случаи ще допринесат положително за

тях – например чрез намаляване на разходите за целия жизнен цикъл или насърчаване на доставчиците да актуализират своите оферти за продукти или услуги.

Икономически най-изгодна оферта

При всичките си поръчки възлагащите органи са длъжни да получат икономически най-изгодната оферта срещу изразходваните средства на данъкоплатците.

Икономически най-изгодна оферта не означава непременно да се избере най-евтината оферта. То означава да се намери решение, удовлетворяващо установените от Вас изисквания — включително и екологичните изисквания — по икономически най-изгоден начин. При определянето на икономически най-изгодна оферта се отчитат не само стойностите на стоките и услугите, но и фактори като качеството, ефективността, ефикасността и доколко решението е подходящо за съответната цел. Опазването на околната среда също може да представлява такъв фактор и следователно може да бъде равностойно съображение, наред с другите съображения, когато се избира на кого да бъде възложена обществената поръчка.

Справедливост

- Честен подход означава прилагане на принципите на вътрешноевропейския пазар, които са в основата на директивите за обществените поръчки и на националната нормативна уредба, базираща се на тези директиви. Най-важните от тези принципи са следните:

- **Недискриминация** — възлагащите органи трябва да осигуряват равен достъп за получаване на договора на оператори от всички държави от ЕС и от държавите с еквивалентни права.²⁵

- **Равно третиране** — сравнимите помежду си ситуации не трябва да бъдат третирани различно и различните ситуации не трябва да бъдат третирани по един и същи начин, освен ако това е обективно обосновано. Например за всички оференти трябва да се задават еднакви срокове и на всеки от тях да се предоставя еднаква информация, но офертите с различни равнища на екологични показатели трябва да получават различни точки съгласно екологичните критерии за възлагане.

- **Прозрачност** — възможностите за участие в тръжна процедура трябва да се обявяват на достатъчно широк кръг от потенциални участници, за да се осигури наличието на конкуренция. Процесът на вземане на решение за избор на изпълнител трябва да бъде прозрачен, така че да се избегне всякакъв възможен риск от фаворизиране или пристрастност от страна на възлагащия орган. Възлагащите органи са длъжни да информират неуспелите оференти за причините за отхвърлянето на техните оферти.²⁶

²⁵ Това задължение се отнася и за оператори от държави, които са страни по Споразумението за държавните поръчки на Световната търговска организация. Списък на тези държави можете да намерите на адрес: http://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/memobs_e.htm

²⁶ Член 55, параграф 2 от Директива 2014/24/ЕС.

• **Пропорционалност** — мерките, прилагани при процедурата за обществени поръчки, следва да съответстват на поставените цели и да не надхвърлят необходимото за тяхното постигане.

2.3. Избор на процедура

Подготвителният етап на всяка процедура за обществени поръчки е от съществено значение. При избора на процедура трябва да помислите на кои етапи ще можете да приложите екологични критерии или съображения.

Например:

• При **открита процедура**, всеки оператор може да представи тръжна оферта. Всички оференти, които постигнат съответствие с критериите от вида „да/не“ ще отговорят на условията за оценяване на техните оферти. По такъв начин ще имате възможност за избор между максимален брой екологосъобразни решения — но така няма да можете да изберете кои оференти да поканите да участват в тръжната процедура, примерно въз основа на техния технически капацитет в областта на екологията.

• При **ограничена процедура**, можете да оценявате техническия капацитет на оферентите в областта на екологията на по-ранен стадий и също така да ограничите броя на операторите, към които ще отправите покани за представяне на оферти. Броят на операторите, поканени да подадат оферти, трябва да бъде най-малко пет, при положение че има достатъчно подходящи кандидати.²⁷ Такава многоетапна процедура ще Ви помогне да определите подходящото ниво на екологичните показатели, които да посочите във Вашите спецификации, в критериите за оценка и в клаузите за начина на изпълнение на договора. При все това, с ограничаването на броя участниците е възможно да пропуснете оферти с високи екологични показатели.

• **Състезателната процедура с договаряне и процедурите със състезателен диалог** могат да бъдат използвани от публичните органи само за покупки, които изискват елемент на адаптация на съществуващите решения; проектиране или иновации; или при определени други обстоятелства.²⁸ Тези процедури могат да предлагат някои

Състезателен диалог за електрически ферибот в Норвегия

Дирекцията за обществените пътища на Норвегия поиска да възложи обществена поръчка за нов ферибот, който има 15—20 % по-висока енергийна ефективност в сравнение с настоящия ферибот. Като част от двуетапна процедура по възлагане на обществена поръчка дирекцията проведе състезателен диалог, за да проучи иновативните решения за енергийно ефективните фериботи. Беше създадена консултативна група и бяха разработени тръжна документация и критерии за оценка. За тръжната процедура не се изискваха специални технологии. Печелившата оферта, изготвена в партньорство с операторите на фериботи, инженерни дружества и строителни площадки, беше за задвижван с електричество ферибот. Новият ферибот беше пуснат в експлоатация през 2015 г., което допринесе за намаление със 70 % на разходите за гориво и с 89 % на емисиите на CO₂ годишно.

„Благодарение на състезателния диалог имахме възможността да се свържем с доставчици и в партньорство да създадем иновативни и нисковъглеродни решения.“ Edvard Thonstad Sandvik, Дирекция за обществените пътища на Норвегия

²⁷ Член 65, параграф 2 от Директива 2014/24/ЕС.

²⁸ Условието, при които могат да се използват тези процедури, са изяснени в член 26, параграф 4 от Директива 2014/24/ЕС. По принцип възложителите по смисъла на Директива 2014/25/ЕС могат да използват процедурата на договаряне или процедурата на състезателен диалог.

предимства в контекста на ЗОП, тъй като те въвеждат някои елементи на гъвкавост, които липсват при откритите и ограничените процедури, и могат да дават възможност за по-добро изясняване и контролиране на въздействието на екологичните изисквания върху разходите. При все това, и при двата вида процедури, за да се постигнат най-добрите възможни резултати е необходимо наличието на умения и опит в отношенията с доставчиците.

Когато възлагаш орган желае да закупи стоки или услуги, които понастоящем не са на разположение на пазара, той може да създаде **партньорство за иновации** с един или повече партньори. Това дава възможност за научни изследвания и развойна дейност (НИРД), пилотна дейност и последващо закупуване на нов продукт, услуга или дейност, чрез създаване на структурирано партньорство.²⁹ Това може да бъде особено подходящо, когато текущото равнище на техническо развитие в сектора не е достатъчно напреднало, за да се посрещнат предизвикателствата, свързани с околната среда, установени от публичен орган, като например необходимостта за адаптиране към изменението на климата или управлението на природните ресурси.

Във всяка от горепосочените процедури има няколко етапа, в които могат да бъдат приложени екологичните съображения:

- Предмет и технически спецификации

Диалог с доставчици на мебели в Страната на Баските

През 2006 г. Екологичното управление в Страната на Баските (ИНОВЕ) влезе в открит диалог с група доставчици на мебели във връзка с разработването на екологични критерии и с цел да подготви пазара за бъдеща тръжна процедура. Понастоящем ИНОВЕ редово провежда семинари с доставчици като по време на тях се представят и обсъждат със заинтересованите доставчици екологичните критерии, които ще бъдат включени в предстоящи тръжни процедури.

- Критерии за подбор и изключване (например, съответствие със законодателството в областта на околната среда, технически и професионални възможности)
- Критерии за възлагане
- Клаузи за начина на изпълнение на договор

²⁹ Процедурата за създаване на партньорство за иновации е посочена в член 31 от Директива 2014/24/ЕС. Ако закупват само услуги за НИРД, може да е възможно да се възползват от освобождаване от директивите и да приложат подход, известен като „доставки на развойни продукти“ (ДРП). Това е описано в COM(2007) 799 *Доставки на развойни продукти: Насърчаване на иновациите с цел обезпечаване на устойчивостта и високото качество на обществените услуги в Европа*

Обществени поръчки за продукти в предпазарен стадий

В случаите, в които никое от пазарните решения не съответства на Вашите изисквания, можете да обмислите възможността директно да поръчате услуги за научноизследователска и развойна дейност (НИРД), които да Ви помогнат да прецените кое е най-подходящото решение. Обществените поръчки за продукти в предпазарен стадий (РСП) представляват подход, който производителите могат да изберат за поръчване на услуги за научноизследователска и развойна дейност (НИРД), при положение че са изпълнени условията на член 14 от Директива 2014/24/ЕС. Той дава възможност поетапно да се установи кои са най-добрите възможни решения чрез извършване на технико-икономически проучвания, проектиране и изработване на прототипи от страна на няколко дружества. Поръчването на самото разработено решение(я) следва да се проведе въз основа на редовните процедури по възлагане на обществени поръчки.

По-нататък в настоящото ръководство за всеки от тези етапи е предвидена отделна глава като са разгледани начини за отчитане на екологичните съображения във всеки от разделите и са дадени примери и препоръки.

2.4 Консултиране с участниците на пазара

При вземането на решение коя процедура да се използва и как най-добре да се включат екологичните критерии в посочените по-горе раздели е полезно да са налице известни познания на пазара — например по отношение на наличието, цените и възможните практически последици от възприемането на по-екологосъобразни алтернативи.

Известна основна информация може да бъде намерена чрез обикновено онлайн проучване на пазара. За да получите по-добра представа за пазара можете също така да влезете в диалог с потенциални доставчици преди тръжната процедура. Това може да бъде особено полезно ако желаете да зададете амбициозни екологични изисквания, или имате предвид новаторски решения, които са сравнително нови за пазара.

В директивите за обществените поръчки специално се дава възможност за такова предварително консултиране с участниците на пазара, с оглед да се получат препоръки, които да се използват при подготовката на процедурата.³⁰ Този вид консултативен процес трябва да бъде изпълнен по прозрачен и недискриминационен начин.

Резултатите от консултацията могат да предоставят несправедливо предимство на някой от участващите доставчици – за да избегнете това, следва да гарантирате, че информацията се предоставя на разположение на всички потенциални кандидати или оференти и че на тях им се дава достатъчно време, за да подготвят офертите си.

Подобряване на екологосъобразността на централизираните обществени поръчки в Унгария

Генералната дирекция за обществени поръчки и доставки на Унгария отговаря за сключването на договори, използвани от около 1000 публични органи в цялата държава. През периода 2010 — 2011 г. са проведени 12 процедури, включващи критерии за екологосъобразност, довели до сключването на договори на стойност 90 милиарда форинта (338,6 милиона евро). Критериите се отнасят, например, за максималното електропотребление на персонални компютри и за съответствие с критериите на схемите за екологично сертифициране на хартиените продукти (например FSC).

³⁰ Член 40 от Директива 2014/24/ЕС.

Препоръчва се пазарът да бъде достатъчно рано информиран за тръжните процедури, които включват екологични критерии. Така доставчиците ще имат достатъчно време да се подготвят за Вашите изисквания. Един от начините да се направи това е като се публикува обявление за предварителна информация (PIN). Също така бихте могли да публикувате информация на Вашия уебсайт или да проведете информационен ден за заинтересованите доставчици.

2.5 Постигане на стопанска обосновааност на прилагането на ЗОП

При ЗОП могат да се използват няколко инструмента за обществени поръчки, които са признати за допринасящи за финансова ефективност, посредством което се спомага за постигането на стопанска обосновааност на прилагането на по-високи екологични изисквания.

Такива подходи включват:

- **Оценка на разходите за целия жизнения цикъл (Life-cycle costing — LCC)** — Все още често се случва решенията за поръчките да се вземат въз основа на разходите за доставка. От друга страна, обаче, при много продукти и строителни работи разходите за използването и обезвреждането на отпадъците могат също да са значителни — например разходите за енергия, за ремонти и за обезвреждане на опасни материали. Практиката при поръчките да се оценяват разходите за целия жизнен цикъл е

икономически разумна. Тъй като е възможно разходите за поръчките, за енергия и поддръжка да се заплащат от различни отдели в рамките на една институция, за въвеждането на оценка на разходите за целия жизнен цикъл в процедурите по възлагане на обществени поръчки вероятно ще е необходимо сътрудничество между тези отдели в рамките на съответната институция.

Допълнителна информация относно оценката на разходите за целия жизнен цикъл може да бъде намерена в глава 5 и на уебсайта на ЕС за ЗОП (<http://ec.europa.eu/environment/gpp/lcc.htm>).

Съвместно възлагане на обществена поръчка за електрически превозни средства в Швеция

През 2011 г. беше започнато съвместно възлагане на обществена поръчка за електрически превозни средства от 296 организации под ръководството на град Стокхолм. Подходът за съвместното възлагане беше приложен с цел:

- намаляване на административните разходи за участващите организации;
- постигане на намаление на цените;
- изпращане на силен сигнал за търсене до пазара;
- гарантиране на достъпа на по-малки общини до такива превозни средства.

Партньорите съвместно допринесоха за изготвяне на спецификацията за превозните средства, включително критерии за емисиите на CO₂ и оценка на разходите за целия жизнен цикъл. Първата покупка през 2012 г. доведе до спестяване на 34 тона CO₂, представляващо спад от 95 % спрямо еквивалентните бензинови превозни средства.

„Споделянето на нашите умения и знания и информирането на доставчиците за съществуващото търсене е ключов фактор в гарантирането, че нашите превозни средства са възможно най-ефективни.“

Eva Sunnerstedt, ръководител на проект за чисти превозни средства в Стокхолм

• **Съвместно възлагане на обществени поръчки** — Съвместно възлагане на обществени поръчки означава комбиниране на дейностите, свързани с възлагане на обществени поръчки на публични органи с цел постигане на икономии чрез закупуване на едро, намалени административни разходи и обединяване на познания за околната среда, технически познания и познания за пазара. Този вид поръчки могат да бъдат особено подходящи по отношение на ЗОП, за да могат уменията и познанията за пазара за екологосъобразни продукти и услуги да бъдат споделени. Съвместното възлагане на обществени поръчки може да се осъществява, например, от централни органи за възлагане на обществени поръчки на областно или национално равнище, които да осъществяват възлагането на поръчките от името на публични органи.

Използван договор за енергоспестяване с гарантиран резултат за намаляване на енергопотреблението в общинските сгради във Vantaa, Финландия

През 2011 г. град Vantaa нае Дружество за предоставяне на енергийни услуги (ESCO), за да подобри енергийната ефективност на 14 общински сгради. Посредством договор за енергоспестяване с гарантиран резултат беше гарантирано, че мерките за спестяване на енергия и свързаните икономии на разходи ще се реализират по-бързо, отколкото иначе би било възможно чрез инвестиции от градския бюджет. Техническите спецификации включваха гаранция от ESCO за икономии на енергия и срокове на изплащане. В рамките на осемгодишния период на договора ще бъде постигнато намаление от общо 7500 тона емисии на CO₂ и годишни икономии на разходи за енергия в размер на 200 000 EUR за града. Допълнителните икономии се разпределят между града и фирмата за енергийни услуги с гарантиран резултат (ESCO).

• **Договор за енергоспестяване с гарантиран резултат (EPC)** — EPC представляват договори между собственика или обитателя на дадена сграда (включително публични органи) и дружество за енергийни услуги (ESCO) за подобряване на енергийната ефективност в съответната сграда. Обикновено инвестиционните разходи се поемат от дружеството за енергийни услуги или от трета страна, като например банка, така че от публичния орган не се изисква увеличение на финансовите разходи. Дружеството за енергийни услуги получава премия, чийто размер обикновено е свързан с гарантираните икономии на енергия.

След изтичането на договорения период, икономии от подобрената енергийна ефективност на сградата остават за

публичния орган. Договорите за енергоспестяване с гарантиран резултат често се сключват за групи от сгради, така че те да бъдат по-привлекателни за потенциалните инвеститори.

Решения за ЗОП посредством рамково споразумение в Германия

През 2013 г. Агенцията за обществените поръчки на федералното министерство на вътрешните работи на Германия публикува тръжна процедура за 50 000 компютърни системи с опростени терминали на стойност от 15 милиона евро. Отворената тръжна процедура включва спецификация за технически стандарти и договорни клаузи, включително гаранция за съответствие с екологичните аспекти за компонентите, с нормите за шума и управление на отпадъците. Рамковото споразумение се сключва за 24 месеца с възможност за удължаване с 12 месеца. Икономии на енергия за пет години са изчислени на 58,750,000 kWh електроенергия, равняващи се на 29 000 тона CO₂.

2.6 Рамкови споразумения

Един от начините да се подобри ефективността на тръжните процедури при осъществяване на ЗОП е сключването на рамкови споразумения. Може да бъде сключено рамково споразумение с един или

няколко оператора, което дава възможност за възлагане на много поръчки, без да се повтаря целият процес по възлагането на обществени поръчки.³¹ Рамковите споразумения могат да допринесат за ЗОП, като осигурят по-голяма гъвкавост при възлагането на поръчките, а в някои случаи и обединяват търсенето между редица органи или в рамките на даден период. Освен това с тях може да се увеличат стимулите за доставчиците да предлагат по-добри от екологосъобразна гледна точка решения поради потенциала да бъдат получени множество договори, а следователно и да се компенсират допълнителните разходи за прилагането на тези решения.

³¹ Член 33 от Директива 2014/24/ЕС.

Глава 3 — Определяне на изискванията в договора

Резюме

- При определянето на предмета на договора възлагащите органи имат значителна свобода да избират какво желаят да бъде доставено. Това дава значителни възможности за включване на екологични съображения, при положение че това се прави без да се нарушава функционирането на пазара, т.е. без да се ограничава или затруднява достъпът до пазара.
- Провеждането на задълбочен анализ на потребностите, с участието на съответните заинтересовани лица, ще Ви помогне да определите възможностите за по-голяма екологосъобразност на договора — както и да избягвате излишни покупки.
- Би могло, ако е подходящо, да се зададат стойности на екологичните показатели и изисквания за използване на определени материали или методи за производство. Спецификациите могат да се отнасят до всеки етап от жизнения цикъл, например добив на суровини, преработка, пакетиране, доставка, фаза на употреба или обезвреждане.
- Като се даде възможност на оферентите да подават вариантни оферти, това може да допринесе за намиране на икономически най-изгодна оферта, която също така да осигурява и добри екологични показатели.
- Техническите стандарти, маркировките и етикетите, както и наборите от критерии на ЕС и национални критерии за ЗОП, са ценни източници на информация, които могат да бъдат използвани за съставяне на спецификации. Прилагат се специални условия, ако желаете да изискате от оферентите да имат маркировка или етикет като трябва да бъдат приети еквивалентни маркировки или етикети.

3.1 Определяне на предмета на договора

В „предмета“ на даден договор се посочва какъв е продуктът, услугата или дейността, която желаете да поръчате. При определянето на предмета на договора обикновено се прави описание на продукта, услугата или дейността, но то може да бъде направено и под формата на функционална дефиниция или на дефиниция, базираща се на работните показатели (вж. раздел 3.2.3). Изборът на предмет е особено важен, тъй като определя допустимия обхват на спецификациите и другите критерии, които може да приложите. Това се дължи на изискването за „връзка с предмета на договора“, посочено в глава 5.

3.1.1. Правото на избор

По принцип Вие имате свободата да определите предмета на договора по всякакъв начин, който смятате че удовлетворява Вашите потребности. Законодателството в областта на обществените поръчки е насочено не толкова към въпроса какво купуват възлагащите органи, а по-скоро към това как го купуват. По тази причина в директивите за обществените поръчки няма ограничения за предмета на договора като такъв.

В някои случаи изборът на конкретен продукт, услуга или дейност може да наруши равните условия в сферата на обществените поръчки за дружествата в целия ЕС. Затова е необходимо да са налице някои защитни мерки. Защитните мерки се състоят преди всичко във факта, че разпоредбите на Договора за функционирането на ЕС относно недискриминацията, свободното движение на стоки и свободното предоставяне на услуги се прилагат във всички случаи, в които е налице трансграничен интерес към договор като в това число могат да бъдат и договорите за обществени поръчки под праговите стойности или обществени поръчки, които не попадат изцяло в приложното поле на директивите.³²

На практика това означава, че трябва да осигурите такова определение на предмета на договора, което да не засяга достъпа до тържната процедура на други оператори от ЕС или на оператори от държави с еквивалентни права.³³ Второ предпазно ограничение е, че съгласно правилата за обществените поръчки, техническите спецификации не трябва да създават необосновани пречки пред конкуренцията.³⁴ Това включва разрешаване на позоваването на еквивалентни стандарти, когато е посочен конкретен стандарт. Допълнителни указания във връзка с начините за спазване на това задължение при прилагането на екологични спецификации са дадени в раздел 3.2.

Оценка на нуждите от печат в Обединеното кралство

През 2012 г. Общинският съвет на Портсмут и WRAP извършиха оценка на нуждите за подобряване на използването на ресурсите за печатане, като проучиха потенциала за намаляване на разходите и въздействието върху околната среда. Това беше предприето като част от стратегията за *Нулеви отпадъци в депата*. При прегледа на изискванията за печатане бяха открити възможности за потенциални свързани с ефективността икономии от дизайн, печат и изработване на дизайна. След това факторите за ефективност бяха включени в покана за представяне на оферти (ППО), която изискваше кандидатите да докажат че отпадъците ще намалее. Съветът понастоящем може при необходимост да проведе тържни процедури за нови договори за предоставяне на услуги за печатане, които добавят стойност както от финансова, така и от екологична гледна точка.

³² За допълнителна информация относно действащите правила и принципи, разгледайте *Тълкувателното съобщение на Комисията относно правото на Общността, приложимо към обществените поръчки, които не са или не са изцяло предмет на разпоредбите на директивите за обществените поръчки (2006/C 179/02)*.

³³ Например операторите от държави, които са страни по Споразумението за държавните поръчки на Световната търговска организация. Списък на тези държави можете да намерите на адрес: http://www.wto.org/english/tratop_e/gproc_e/memobs_e.htm

³⁴ Член 42, параграф 2 от Директива 2014/24/ЕС; член 60, параграф 2 от Директива 2014/25/ЕС.

3.1.2. Оценяване на Вашите действителни потребности

Важна стъпка преди започване на процедурата по възлагане на обществени поръчки е да направите оценка на вашите действителни потребности от гледна точка на потенциалното въздействие на поръчката върху околната среда. Надлежното консултиране с вътрешните или крайните потребители може да покаже, че е възможно да се използват по-малки количества или да се приложат по-екологосъобразни варианти. В някои случаи най-доброто решение може да е изобщо нищо да не се купува. Например, може да имате възможност да ползвате общи ресурси и оборудване с други органи. Закупуването на повторно използвани, рециклирани или повторно произведени продукти също може да допринесе за идеята за кръговратна икономика.³⁵

Постигането на консенсус относно размера на потребностите може да помогне на възложителите на обществени поръчки да вземат по-екологосъобразни решения в следващите етапи на процедурата по възлагане на обществени поръчки. Например, ще бъде много по-лесно да се осъществи по-благоприятен за околната среда договор за почистване, кетъринг или печатане, ако потребителите на тези услуги и продукти знаят какво да очакват и разбират причините за промяната. Също така, постигането на предварително съгласие относно приемливата температура на вътрешния въздух в дадена сграда може да спомогне за прилагането на по-високи стандарти за енергийна ефективност – и следователно може да доведе до финансови икономии – при договор за реконструкция или за стопанисване на отоплителната инсталация.

Тъй като оценката на потребностите обикновено се провежда преди началото на процедурата за възлагане на обществени поръчки, възможно е да не разполагате с цялата необходима информация за оценяване на въздействието върху околната среда. За да можете да получите представа за въздействието върху околната среда на даден продукт или услуга през целия жизнен цикъл, често има смисъл да се запознаете със съответните критерии за ЗОП (вж. раздел 3.5) на един по-ранен етап. Консултиране с участниците на пазара, извършено преди възлагането на обществената поръчка, може също така да ви помогне да намерите потенциалните решения за свеждане до минимум на екологичното въздействие на поръчваните стоки или услуги (вж. раздел 2.4).

3.1.3 Определяне на основните въздействия върху околната среда

При всеки отделен договор има различен набор от потенциални въздействия върху околната среда, които следва да бъдат разгледани. При все това, обикновено съображенията, свързани с договорите за доставка, договорите за услуги и договорите за строителни работи се различават в минимална степен:

Договори за доставка:

- Въздействията върху околната среда на материалите, използвани за изработване на продукта (например, суровините от възобновяеми източници ли са?)
- Въздействието на използвания производствен процес
- Потреблението на енергия и вода на продукта при използването му

³⁵ Повече информация за кръговата икономика може да се намери на следния адрес: <http://ec.europa.eu/environment/circular-economy>.

- Трайност/продължителност на живота на продукта
- Възможности за рециклиране/повторна употреба на продукта след края на живота му
- Опаковане и транспортиране на продукта

Договори за услуги:

- Техническата експертиза и квалификация на персонала да изпълни договора по екологосъобразен начин
- Продуктите/материалите, използвани при изпълнение на услугата
- Процедурите за управление, въведени от изпълнителя с цел свеждане до минимум на въздействието на услугата върху околната среда
- Консумираното количество енергия и вода, както и количеството на генерираните отпадъци при изпълнението на услугата

Избягване на имитацията на екологосъобразност

Все по-голям брой дружества се представят на пазара като екологосъобразни или съответстващи на устойчивото развитие, но не винаги е налице съответна потвърждаваща информация.

Например, доставчиците могат да имат преувеличени твърдения за постиганата степен на енергийна ефективност, или да насочват вниманието към сравнително малко въздействие върху околната среда, твърдейки че във връзка с него са постигнали екологосъобразност. Поради това е важно:

- Още преди да обявите Вашата обществена поръчка, да се запознаете с въздействията върху околната среда, които планираната от вас поръчка ще има
- Да съобразите техническата си спецификация с оценка на въздействията върху околната среда в рамките на целия жизнен цикъл на продукта (като използвате например екомаркировка на трета страна)
- Да изисквате от страна на доставчиците подходящи доказателства за екологичните показатели, които те твърдят, че се постигат (вж. раздел 3.6)

Договори за строителни работи:

- В допълнение към всички гореизложени съображения, договорите за строителни работи могат да оказват значителни въздействия върху околната среда, например във връзка със земеползването или планирането на трафика
- За някои проекти е необходимо да се проведе официална оценка на въздействието върху околната среда като резултатите от нея следва да предоставят информация за вашата поръчка
- За допълнителни указания специално за договори за строителни работи, вж. глава 7

Добър начин да получите представа за въздействието на даден договор върху околната среда, е да се запознаете със съответните критерии на ЕС за ЗОП и със съответните технически информационни доклади, в които се обясняват основните въздействия и как те могат да бъдат преодоленни при закупуването.

3.1.4 Избор на екологосъобразно заглавие за договора

Екологосъобразното заглавие дава възможност на оферентите бързо да се ориентират какво се иска и отправя посланието, че екологичните показатели на продукта или услугата ще бъдат важен елемент в договорените работи. Използването на екологосъобразно заглавие представлява послание не само до потенциалните доставчици, но също и до местната общност, както и до други възлагащи органи.

След като сте оценили Вашите реални потребности, провели сте консултация с участниците на пазара и сте избрали подходящо заглавие за Вашата поръчка, вече сте готови да разработите спецификация на Вашите изисквания.

Екологосъобразни заглавия в договори в Европа

С цел да се изпрати сигнал, че в рамките на поръчката се взема под внимание въздействието върху околната среда, в тръжните процедури все по-често се използват екологосъобразни заглавия. По-долу са посочени примери за такива заглавия;

- *Предоставяне на енергийно ефективно осветление в (Съвет на окръг Кергу, Ирландия)*
- *Вътрешни довършителни работи чрез екологосъобразни строителни материали и продукти (Малтийски университет)*
- *Обществена поръчка за услуги за икономии на енергия в 12 училища (Каталонско министерство на образованието, Испания)*
- *Снабдяване с екологична и рециклирана хартия (SCR Piemonte, Италия)*

3.2. Екологични технически спецификации

3.2.1. Технически спецификации

След като сте определили предмета на договора, ще трябва да изразите това чрез количествено измерими технически спецификации, които да бъдат включени в тръжната документация. Това може да се уподоби на превръщането на скица в картина. Техническите спецификации имат две функции.

- Описват поръчката за информация на участниците в пазара, така че съответните дружества да могат да преценят дали тя представлява интерес за тях. По този начин те дават възможност да се определи равнището на конкуренцията.

- Осигуряват количествено измерими изисквания, които да послужат при оценяването на офертите. Техническите спецификации представляват критериите за минимално допустимо съответствие. Ако те не са съставени ясно и правилно, неизбежно ще доведат до неподходящи оферти. Оферти, които не отговарят на техническите спецификации, трябва да бъдат отхвърлени – освен ако нямате изрично одобрени варианти.

Необходимо е техническите спецификации да бъдат свързани с характеристиките на поръчаната дейност, доставка или услуга, а не с общите капацитетни възможности или качества на оператора.³⁶

Също така е важно те да бъдат ясни и разбираеми за всички оператори, както и да ви дават възможност да проверявате съответствието с тях при оценяване на офертите (вж. раздел 3.6). Задължението за прозрачност означава техническите спецификации да бъдат ясно посочени в самата тръжна документация.³⁷

Техническите спецификации могат да бъдат формулирани с позоваване на европейски, международни или национални стандарти и/или чрез работни показатели или показатели за функционалност.³⁸ Те могат да съдържат позовавания на подходящи критерии, определени във връзка с маркировки.³⁹ Директивите за обществените поръчки Ви дават възможност да формулирате техническите спецификации във връзка с резултатите в опазването на околната среда и климата, постигнати от продукт, услуга или дейност.⁴⁰ Например, можете да поставите ограничение за часовото електропотребление на даден компютър; или съответно ограничение за емисиите на автомобил, които да не надхвърлят определено количество замърсители. Би могло да е необходимо също да специфицирате производствените процеси или методи за дадена стока, услуга или дейност — тази възможност е разгледана по-долу в раздел 3.3.

Люксембург специфицира устойчиви продукти за почистване

През 2013 г. град Люксембург провежда отворена тръжна процедура за предоставяне на продукти и услуги за почистване. Техническата спецификация се разработва на ранен етап в сътрудничество със Службата за защита на околната среда на Люксембург. Чрез анализ се установява, че едва 15 % от използваните дотогава продукти не съдържат вредни вещества. Техническите спецификации за новата тръжна процедура включват списък със забранени за използване в продуктите вещества и критерии за възлагане, насочени към намаляване на използването на други вещества. Пазарът бързо се адаптира и четири дружества подават оферти. Като използва този подход градът успява да създаде по-здравословна среда както за служителите, така и за гражданите.

3.2.2 Стандарти и други технически справочни системи

Стандартите имат значителна роля при проектирането на продуктите и процесите, като при това много стандарти включват екологични характеристики като например използване на суровини, трайност или потребление на енергия или вода. Във Вашата спецификация могат директно да бъдат направени позовавания на технически стандарти, включващи споменатите екологични характеристики, което ще Ви помогне

³⁶ Член 42, параграф 1 и приложение VII към Директива 2014/24/ЕС; член 60 и приложение VIII към Директива 2014/25/ЕС.

³⁷ Вж. дело 225/98 *Комисия/Франция* параграфи 81—83, при което техническите спецификации, определени само чрез позоваване на класификации във френската нормативна уредба, са окачествени като непряко дискриминационни.

³⁸ Член 42, параграф 3 от Директива 2014/24/ЕС; член 60, параграф 3 от Директива 2014/25/ЕС.

³⁹ Член 43, параграф 1 от Директива 2014/24/ЕС; член 61, параграф 1 от Директива 2014/25/ЕС.

⁴⁰ Приложение VII към Директива 2014/24/ЕС; приложение VIII към Директива 2014/25/ЕС.

ясно да определите предмета на договора. В директивите за обществените поръчки европейските, международните или националните стандарти и различни други технически справочни системи са посочени като едно от средствата за определяне на спецификациите.⁴¹ При позоваване на позоваване на даден стандарт, то следва да бъде придружено от думите „или негов еквивалент“.⁴²

Това означава, че евентуално доказателство за съответствие с еквивалентен стандарт следва да бъде приемано. Това доказателство може да е под формата на протокол от изпитване или сертификат от орган за оценка на съответствието. Оферентът може също така да поиска да се позове на техническото досие на производителя, ако не може да получи доказателство от трета страна в съответните срокове поради независещи от него причини. Тогава възлагащият орган трябва да определи дали това доказва наличието на съответствие.⁴³

⁴¹ Член 42, параграф 3 от Директива 2014/24/ЕС; член 60, параграф 3 от Директива 2014/25/ЕС.

⁴² Член 42, параграф 3, буква б) от Директива 2014/24/ЕО; член 60, параграф 3, буква б) от Директива 2014/25/ЕО.

⁴³ Член 42, параграф 5 от Директива 2014/24/ЕС; член 60, параграф 5 от Директива 2014/25/ЕС.

3.2.3 Функционални спецификации или спецификации, основаващи се на желаните работни показатели

В директивите за обществените поръчки изрично се дава възможност на възлагащите органи да използват спецификации, основаващи се на изисквания във връзка със желаните работни показатели или функционалност.⁴⁴ В спецификациите на база желаните работни показатели или функционалност се описва желаният резултат и какви са неговите очаквани характеристики (например по отношение на качество, количество и надеждност), включително и как те могат да бъдат измервани. При тях не се предписват използваните средства, нито методът на работа на оферента. Оферентът е свободен да предложи най-подходящото решение.

Възнаграждаване за постигната енергийна ефективност на училищни сгради в Малта
В град Пемброк, Малта, националната организация, отговаряща за училищата (Foundation for Tomorrow's Schools - FTS) поиска една новоизграждаща се училищна сграда да се самоосигурява с енергия, посредством използването на възобновяеми енергийни източници на място. На оферентите бе дадена възможност да използват различни решения за постигането на тази цел. В спецификацията бяха включени някои минимално допустими изисквания, например за енергийна ефективност и за ефективно използване на водата. Бяха присъдени допълнителни точки за заявяване на по-добри показатели по време на етапа на възлагане. Печелившата оферта включваше инсталиране на слънчеви панели и вятърни турбини, които през първите десет месеца на договора са генерирали общо 35 000 kWh електроенергия.

Този вид подход на база желания резултат дава повече възможности за иновации и в някои случаи може да подтикне пазарните участници да разработят новаторски технически решения. При задаването на спецификации, основаващи се на желаното действие, следва внимателно да прецените как ще оценявате и сравнявате офертите по честен и прозрачен начин. Може да поискате от оферента да посочи как ще бъде постигнат желаният резултат със съответното качество, зададено в документацията за обществената поръчка.

Например, ако желаете да се поддържа определена температура в офис сграда, един от начините да постигнете това е като зададете много подробна спецификация за отоплителна инсталация. Алтернативна възможност е да заявите, че желаете в сградата да се поддържа постоянна температура от 18—20°C и да оставите на оферентите да предложат различни варианти. В такъв случай оферентите могат да изберат новаторски отоплителни и вентилационни инсталации, които намаляват зависимостта от фосилни горива. Можете да поискате от тях да предоставят технически данни в потвърждение на осъществимостта на предложените от тях методи. Важно е също да обмислите как ще включите конкретните условия от офертата в клаузите на договора. Допълнителни указания по този въпрос са предоставени в глава 6.

3.3 Специфициране на материалите и на методите на производство

Материалът, от който даден продукт е направен, начинът на производство или начинът на изпълнение на дадена услуга или дейност може да обуславя значителна част от неговото въздействие върху околната среда. Съгласно директивите за обществените поръчки материалите и методите за производство или предоставяне могат изрично да бъдат взети предвид при определянето на техническите спецификации – дори ако те не съставляват част от материалната същност на това, което се купува, например електроенергия, която се произвежда от възобновяеми източници, или храни, произвеждани от органично земеделие.⁴⁵

⁴⁴ Член 42, параграф 3 от Директива 2014/24/ЕС; член 60, параграф 3 от Директива 2014/25/ЕС.

⁴⁵ Член 42, параграф 1 от Директива 2014/24/ЕС и член 60, параграф 1 от Директива 2014/25/ЕС.

При все това, тъй като всички технически спецификации трябва да са свързани с предмета на договора, в тях можете да включите само такива изисквания, които са свързани с производството на закупуваните стока, услуга или дейност, вместо изискванията, отнасящи се до общите практики или политики на оператора. Както и при всички останали критерии, при специфицирането на материалите или на методите за производство възлагащият орган трябва да осигури спазване на принципите на Договора за функционирането на ЕС за недискриминация, равно третиране, прозрачност и пропорционалност.

3.3.1. Специфициране на материалите

В качеството си на възлагащ орган, Вие имате право да настоявате купуваният от Вас продукт да бъде изработен от определен материал, или да съдържа известен процент от рециклирани или повторно използвани съставки. Освен това Вие можете да зададете изисквания във връзка с ограничаване на опасните вещества в продукта. Като начало Вие трябва да се позовете на законодателството за ограничаване на опасните или рисковите вещества, например Директивата за ограничение на опасните вещества (RoHS)⁴⁶ или Регламента относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH) и Регламента относно класифицирането, етикетиранието и опаковането на вещества и смеси (CLP).⁴⁷

Типичните подходи за ЗОП включват ограничаване на опасните вещества в почистващите продукти и текстилните изделия или изискване от операторите да докажат, че дървесината е била добита по устойчив начин. За да се осигури спазване на принципа за недискриминация, формулиран в Договора за функционирането на ЕС, такива ограничения следва да се базират на обективна оценка на риска. Полезен източник на информация в това отношение са критериите за екомаркировка и за ЗОП, тъй като те се основават на научна информация и оценка на база жизнения цикъл на материалите и веществата, съдържащи се в съответните продукти или използвани при съответните услуги.

Поръчване на 100 % рециклирана хартия в България

Министерството на околната среда и водите на България е избрало да поръча хартия от 100 % рециклирана влакнеста маса, която да използва за своите цели. Предварителният анализ на пазара показва, че това преминаване към използването на по-екологосъобразна хартия може да се постигне без увеличение на цената. След успешно приключилата процедура по възлагане на обществена поръчка на министерството, българският централен орган за възлагане на обществени поръчки също сключи рамково споразумение за доставката на 100 % рециклирана хартия за редица публични ведомства.

Унгарска градска управа решава да използва по-безвредни химикали

Кметството на унгарския град Мишколц взе решение да поръчва по-екологосъобразни алтернативи във връзка с редица от своите потребности. Например, за зимното обезледяване на пътната настилка бе взето решение да се замени досега използваният натриев хлорид с калциев магнезиев ацетат, който е с по-слабо корозионно действие и не води до увеличение на съдържанието на натрий в питейната вода. Тези изисквания са включени в техническите спецификации на тържната документация на градската управа.

⁴⁶ Директива 2011/65/ЕС относно ограничението за употребата на определени опасни вещества в електрическото и електронното оборудване (RoHS)

⁴⁷ Регламент (ЕО) № 1907/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г. относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали и Регламент (ЕО) № 1272/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 г. относно класифицирането, етикетиранието и опаковането на вещества и смеси.

3.3.2. Производствени процеси и методи

Директивите за обществените поръчки Ви дават възможност да включвате в техническите спецификации за доставки, услуги или строителни работи, изисквания, отнасящи се за производствените процеси и методи или процесите и методите, свързани с доставките. При все това не се разрешава да настоявате за използването на производствен процес, който поради защита като интелектуална собственост или поради други причини може да се използва само от един доставчик — или съответно от доставчици само от една държава или област — освен когато позоваването на такива изисквания е обосновано от изключителните обстоятелства, посочени в договора и е придружено от думите „или техен еквивалент“.

От особено значение е принципът на пропорционалност — как можете да гарантирате, че

Вашите изисквания във връзка с производствените процеси действително допринасят за екологичните цели, чието постигане се стремите да насърчавате? Провеждането на анализ на цялостния жизнен цикъл на стоките, услугите или строителните работи, които поръчвате, ще Ви помогне да определите подходящи спецификации за производствените процеси и методи. Оценката на база жизнения цикъл (LCA) дава възможност за анализ на въздействието на продуктите върху околната среда от тяхното създаване до края им. По този начин в този анализ се включват добивът и рафинирането на суровини, изработването и другите производствени процеси, цялата фаза на използване и накрая обезвреждането на отпадъците.

Провеждането на оценка на база жизнения цикъл (LCA) за конкретен договор е свързано със значителна по обем допълнителна работа. Обикновено критериите за етикети вид I (вж. раздел 3.5.1) са съставени въз основа на оценка на база жизнения цикъл за съответните групи и продукти и услуги и могат да се използват при определянето на подходящи критерии за производствените процеси и методи. При критериите на ЕС за ЗОП също са отчетени тези констатации и са посочени съответни методи за производство на някои продуктови групи и групи от услуги, включително на електроенергия, текстилни изделия и храни.

3.4 Използване на варианти

Вариантите представляват средство за постигане на по-голяма гъвкавост на Вашата спецификация, което може да доведе до предложение за по-екологосъобразно решение, направено от оферентите. При използването на варианти Вие давате възможност на

Европейската комисия поставя високи изисквания във връзка с доставката на обзавеждане

Европейската комисия включва редица екологични изисквания в своите покани за участия в търгове за доставка на обзавеждане, които са свързани с цялостния жизнен цикъл. Оферентите следва да се съобразят с критерии за устойчивост във връзка с всеки етап от жизнения цикъл на обзавеждането. Критериите включват:

- посочване на произхода на дървесината;
- поне 50 % от дървесината да е сертифицирана дървесина, добита по устойчив начин;
- проследимост на сертифицираната и несертифицираната дървесина, която е използвана;
- ограничено използване на опасни вещества;
- най-добрите съществуващи техники за повърхностно третиране на дървесината;
- системи за ефективно третиране на отпадъците във въздуха и водата при производството на кожени изделия;
- намаляване на емисиите на летливи органични съединения (ЛОС) и формалдехид ($\leq \frac{1}{2}$ E1).

Други критерии за жизнения цикъл са свързани с опаковъчни материали, оптимизация във връзка със задръстванията при транспорт и складиране, както и използване на интегриран железопътно-автомобилен транспорт. Всеки артикул от обзавеждането следва да бъде придружен от указания за неговата поддръжка и третирането в края на жизнения му цикъл с цел отделяне на артикули с тегло повече от 50 грама, маркиране на пластмасови части с цел оползотворяването им и събиране и оползотворяване на използваното обзавеждане.

оферентите да предложат алтернативно решение, което съответства на част от посочените минимално допустими изисквания, но не и на цялостната спецификация. Например, можете да посочите автомобили, задвижвани с конвенционални горива (бензин или дизел), но да посочите електрически или хибридни автомобили, задвижвани с алтернативно гориво като вариант. След това както вариантните, така и невариантните оферти се оценяват въз основа на един и същ набор от критерии за възлагане, за да се определи коя оферта е икономически най-изгодна (ИНИО).

Такъв подход може да е от полза, ако не сте сигурни как даден алтернативен продукт или услуга ще се отрази върху разходите или какви ще бъдат другите въздействия от него — примерно — дали въвеждането на по-високи изисквания за изолация в договор за строителни работи няма да предизвика отлагане на срока за тяхното завършване? Също така, можете да дадете възможност на оферентите да подадат повече от една оферта — съответно със стандартно и с вариантно решение. Разбира се, вариантите също трябва да бъдат свързани с предмета на договора, т.е. те не могат да бъдат свързани с въпроси, които не са свързани с покупката, която Вие желаете да направите.

За да можете да приемате варианти в процедура за обществена поръчка, необходимо е да извършите следното:⁴⁸

- да посочите в обявлението за обществена поръчка, че ще се приемат варианти;
- да посочите минимално допустимите изисквания, на които трябва да отговарят вариантите;
- да посочите всички специфични изисквания за представяне на варианти в офертите (като например, че вариантно решение може да се предложи само в комбинация с невариантна оферта)

3.5 Използване на критерии за екомаркировки и етикети

Както е отбелязано в раздел 1.4, наборите от критерии за маркировка и критериите на ЕС и националните критерии за ЗОП представляват полезни източници на информация във връзка с разработването на Вашите тръжни изисквания. Критериите на ЕС за ЗОП са предназначени да бъдат включвани директно в тръжни документации и съдържат информация относно методи за верификация на изпълнението. Повечето критерии са налични на всички официални езици на ЕС. Маркировките могат да бъдат използвани по два различни начина във връзка с техническите спецификации:⁴⁹

- Като източник на информация за съставянето на Вашите технически спецификации за определяне на характеристиките на поръчаните стоки или услуги
- При проверката на спазването на тези изисквания, като приемете наличието на маркировка за едно от възможните доказателства за съответствие с техническите спецификации

⁴⁸ член 45 от Директива 2014/24/ЕС; член 64 от Директива 2014/25/ЕС.

⁴⁹ Възможното използване на маркировките във връзка с оценяването на критериите за възлагане е разгледано в глава 5.

Маркировките, представляващи доказателство за верификация от трета страна, могат да спомогнат за спестяване на време като в същото време гарантират, че в процедурата по възлагане на обществена поръчка ще бъдат приложени високи екологични стандарти.

3.5.1 Условия за използване на маркировките

Маркировките на трети страни могат да се използват по няколко начина съгласно директивите от 2014 г. като в определени случаи е възможно маркировка да се изисква като част от технически спецификации. За да се използва маркировка по този начин е необходимо да се отчетат изискванията за получаване на маркировката, за да се потвърди, че тези изисквания:

- i. се отнасят единствено за критерии, които са свързани с предмета на договора;
- ii. основават се на подлежащи на обективна проверка и недискриминационни критерии;
- iii. установени са с открита и прозрачна процедура, в която могат да участват всички заинтересовани страни, включително държавни органи, потребители, социални партньори, производители, дистрибутори и неправителствени организации;
- iv. достъпни са за всички заинтересовани страни;
- v. определени са от трета страна, върху която икономическият оператор, кандидатстващ за маркировката не може да упражнява решително влияние.⁵⁰

Повечето етикети, които отговарят на класификацията вид I по ISO⁵¹ ще изпълняват тези условия, макар че те биха могли също така да съдържат критерии, които не са специфични за закупувания продукт или услуга, каквито са общите изисквания за управление. За да определите дали това е така, Вие трябва да прегледате всички критерии за етикета преди да го посочите във вашите документи — повечето от тях са свободно достъпни онлайн.

Градска управа в Дания възприема критериите за екомаркировка
Управата на датския град Колдинг успешно е включила критерии за екомаркировка на ЕС, както и за други видове екомаркировка, във всичките си обществени поръчки, попадащи в обхвата на тези екомаркировки. Приложимите критерии от екомаркировките са включени директно в техническите спецификации и/или в критериите за възлагане. Обявено е, че копие от сертификата за екомаркировка се приема като пълно доказателство, че критериите са спазени, но че ще се приема също и алтернативна документация. Проведените неотдавна тържни процедури с използване на критерии за екомаркировки включват търгове за копирна хартия, униформи, перилни услуги (по отношение на използвания перилен препарат), печатарски услуги (по отношение на използваната хартия), хартия тип „тишу“ и за стопанисване на автомобилния парк (по отношение на използваните смазочни материали).

⁵⁰ Член 43, параграф 1 от Директива 2014/25/ЕС; член 61, параграф 1 от Директива 2014/25/ЕС.

⁵¹ Стандарт ISO 14024:1999 Environmental labels and declarations - Type III environmental declarations - Principles and procedures (Екоетикети и екодекларации — Екоетикетиране вид III — Принципи и процедури)

Ако сте уверени, че даден етикет действително отговаря на горепосочените условия, той може да бъде включен като част от Вашите технически спецификации. Въпреки това, все пак трябва да приемате и други маркировки, които отговарят на еквивалентни изисквания, показващи че са спазени същите обективни критерии. Ако оферент може да докаже, че не е успял да получи маркировка в съответните срокове⁵² поради независещи от него причини, трябва да разгледате подадените от него алтернативни данни като например техническо досие, от което е видно, че са спазени изискванията за маркировката.

Чешки зелени обществени поръчки включват продукти с екомаркировка
В Чешката република от националните министерства се изисква да включват екологични критерии в тръжните процедури. Същата практика е препоръчана и на други държавни институции, като на Министерството на околната среда е възложено да събира данни за съответната дейност. Разработени са конкретни подходи за поръчване на ИТ продукти и обзавеждане. Последните данни показват, че министерствата изразходват годишно около 20 милиона евро за продукти с екомаркировка, като най-голям дял сред тях имат котлите, ИТ оборудването, хартията и канцеларските материали.

Ако маркировката съдържа изисквания, които са свързани с Вашата поръчка, но и други, които не са свързани с предмета ѝ, като например такива, които се отнасят до общи практики на управление, можете да посочите само конкретните критерии за маркировка, които са свързани с предмета, но не съдържат изискване за наличие на самата маркировка⁵³ Въсъщност, би могло да бъде сметено за добра практика винаги да посочвате свързаните с дадена маркировка критерии, за да се уверите, че всички те са приложими и ще бъдат ясни за всички оференти.⁵⁴

3.6 Верифициране на съответствието с техническите спецификации

Независимо дали за разработването на Вашата спецификация използвате технически стандарти, маркировки, критерии на ЕС и национални критерии за ЗОП, трябва да обърнете специално внимание на начина по който ще верифицирате твърденията на оферентите за съответствие с изискванията. Необходимо е предварително да посочите във Вашата тръжна документация видовете доказателства за съответствие, които оферентите могат да използват. Често за тази цел се подготвя индикативен списък и се посочва, че ще бъдат приемани също и други еквивалентни форми на доказателства. Често екологичните изисквания са сложни и за оценяване на съответствието в някои случаи може да е необходима техническа експертиза. От друга страна, за голяма част от екологичните спецификации съществуват средства за удостоверяване на съответствието, без да е необходимо участие на технически експерти.

⁵² За да се увеличат максимално шансовете на операторите да получат необходимата маркировка, това следва да се оповести възможно най-рано — например, ако бъде публикувано обявление за предварителна информация (PIN), в него би могло да се посочи маркировката(ите), която ще се използва. Освен това намерението да се използват маркировки би могло да се подчертае в профила на купувача или на уебсайта на възлагащия орган.

⁵³ Член 43, параграф 2 от Директива 2014/25/ЕС; член 61, параграф 2 от Директива 2014/25/ЕС.

⁵⁴ В решение по дело *Комисия/Кралство Нидерландия*, С-368/10 Съдът на Европейския съюз изрази мнението, че в техническите спецификации винаги следва да бъдат посочени критериите за дадена маркировка вместо просто самата маркировка, освен когато тези критерии са изложени в законодателството (параграфи 67—70 от решението). Имайте предвид обаче, че това решение е взето преди въвеждането на новите по-строги изисквания за етикети съгласно директивите от 2014 г.

Например:

- Като начало се позовете на приложимото законодателство в областта на околната среда, което всички оператори от ЕС трябва да спазват, каквото е Директивата за ОЕЕО⁵⁵ или Регламентът за дървения материал.⁵⁶ По принцип оферентите би трябвало да разполагат с доказателства за съответствие с тези нормативни актове или с националните закони по прилагането им, тъй като това е основно изискване за развиването на стопанска дейност в ЕС.
- Могат да се използват маркировки за проверка на съответствието с допълнителни екологични изисквания по начина, изложен по-горе.
- Може да се изисква протокол от изпитване или сертификат от орган за оценка на съответствието, ако е приложимо, при условие че приемате сертификати от еквивалентни органи за оценка на съответствието. Това е един от начините да се определи дали продуктът отговаря на дадена спецификация или ниво на изпълнение. Както и при маркировките, трябва да вземете под внимание техническото досие или друга форма на доказателство, ако оферентът не получи достъп до доклад от изпитване или сертификат в съответния срок поради независещи от него причини.⁵⁷
- В някои случаи може да е необходимо да се приеме лична декларация от страна на оферентите за това, че спазват изискванията за екологосъобразност поради невъзможност за доказване на съответствие с обективни доказателства от трети страни по време на тръжна процедура.⁵⁸ Ако това е разрешено, трябва да се уверите, че прилагате принципите на равно третиране, прозрачност и пропорционалност като изисквате изяснение от оферентите, когато е необходимо, за се уверите, че няма да приемете или отхвърлите несправедливо дадена оферта.

В глави 4 и 5 допълнително е обсъдена проверката в контекста на критериите за подбор и възлагане въз основа на съответната съдебна практика на Съда на Европейския съюз.

⁵⁵ Директива 2012/19/ЕС *относно отпадъци от електрическо и електронно оборудване* (ОЕЕО)

⁵⁶ Регламент (ЕС) № 995/2010 *за определяне на задълженията на операторите, които пускат на пазара дървен материал и изделия от дървен материал* (Регламент на ЕС за дървения материал)

⁵⁷ Член 63, параграф 44 от Директива 2014/25/ЕС; член 62 от Директива 2014/25/ЕС.

⁵⁸ Например, ако оферент не е успял да получи маркировка или друго доказателство в рамките на съответните срокове поради независещи от него фактори.

Глава 4 — Подбор и изключване на оференти

Резюме

- Възможно е да бъдат изключвани дружества, които са нарушили законодателството в областта на околната среда или имат други сериозни недостатъци в екологичните си показатели, макар че на такива дружества също трябва да бъде предоставяна възможността за „самостоятелно подобряване на показателите“ и те не могат да бъдат изключвани на това основание за повече от три години.
- Миналият опит на дадено дружество и професионалната квалификация на неговия персонал могат да бъдат оценявани с оглед на екологични съображения. Освен това директивите от 2014 г. въвеждат нова възможност за изискване на доказателства за мерки за управление на веригата на доставки, които дружествата са в състояние да прилагат, и които могат да бъдат от значение за ЗОП.
- С оглед да се провери доколко дружествата могат да изпълняват предписаните в договора мерки за управление по въпросите на околната среда, възлагащите органи могат да поискат от тях да докажат своя технически капацитет в това отношение. Като едно възможно (но не изключително) средство за доказване на такъв технически капацитет може да се използва наличието на системи за управление по въпросите на околната среда, например EMAS или стандарт ISO 14001.

4.1. Въведение

Критериите за подбор имат отношение към възможностите на икономическите оператори да изпълнят договора, за който те подават оферти. При оценяването на способността за изпълнение на даден договор, възлагащите органи могат да вземат под внимание конкретния опит и компетентност във връзка с екологичните аспекти, имащи отношение към предмета на договора. Те могат да изискат доказателства за способността на операторите да прилагат мерки за управление по въпросите на околната среда и мерки за управление на веригата на доставки при изпълнение на договора. Освен това те могат да изключват оператори, които нарушават законодателството в областта на околната среда.

4.2. Критерии за изключване

Критериите за изключване са свързани с такива обстоятелства, при които може да попадне даден оператор, и които обичайно стават причина възлагащите органи да не поддържат делови отношения с него. Пълен списък на случаите, при които даден възлагач орган може да изключи оператор от участие в тръжна процедура, е даден в директивите за обществените поръчки. В някои особено сериозни криминални случаи изключването е задължително.⁵⁹

От гледна точка на ЗОП, най-подходящите критерии за изключване са:

- нарушение на приложимите национални закони, закони на ЕС или международни закони в областта на околната среда⁶⁰
- тежко професионално нарушение, което поставя под въпрос честността⁶¹
- значителни/трайни недостатъци при изпълнението на съществено изискване в предходен договор за обществена поръчка, довели до предсрочно прекратяване на този предходен договор или подобни санкции⁶²
- изопачаване на данни при предоставянето на информация за която и да било от горните ситуации или невъзможност за предоставяне на придружаващи документи⁶³

Възлагащите органи могат да изключат оператор, когато те могат да докажат с подходящи средства, че той е нарушил приложимите екологични задължения съгласно законодателството на ЕС или националното законодателство. Освен това директивите от 2014 г. дават възможност за изключване поради нарушение на списък с ограничен брой конвенции, а именно:

- Виенска конвенция за защита на озоновия слой
- Базелска конвенция за опасните отпадъци
- Стокхолмска конвенция за устойчивите органични замърсители
- Ротердамска конвенция относно процедурата за „предварително обосновано съгласие“ (PIC процедура) (за опасните химични вещества/пестициди)⁶⁴

⁵⁹ Например ако дружеството или някой от неговите представители е осъден за участие в престъпна организация, за корупция, терористични престъпления, детски труд, трафик на хора, измама или пране на пари (член 57, параграф 1 от Директива 2014/24/ЕО)

⁶⁰ Член 57, параграф 4, буква а) от Директива 2014/24/ЕС.

⁶¹ Член 57, параграф 4, буква в) от Директива 2014/24/ЕС.

⁶² Член 57, параграф 4, буква ж) от Директива 2014/24/ЕС.

⁶³ член 57, параграф 4, буква з) от Директива 2014/24/ЕО.

⁶⁴ Приложение X към Директива 2014/24/ЕС.

Някои държави членки могат да решат да направят задължително изключването поради неспазването на тези закони. Нарушенията на законодателството в областта на околната среда могат да бъдат използвани също така и като основание за **отказ за възлагане на договор на оператор, за отхвърляне на оферта с необичайно ниска цена, или за изискване за замяна на подизпълнител** — тези възможности са разгледани в глави 5 и 6.

Гореизложените критерии за изключване са предмет на максимален период на изключване от три години, считано от датата на съответното събитие, освен когато в националното законодателство е предписан по-кратък период или в съдебно решение срещу оператора е предписан по-дълъг период⁶⁵ Освен това тези критерии са предмет на способността на операторите „самостоятелно да отстраняват нарушенията“ — а именно, да демонстрират своята надеждност въпреки наличието на едно от основанията за изключване. За да направи това, операторът трябва да докаже, че той е:

- платил или е в процес на плащане на обезщетение за всички вреди, настъпили в резултат от престъплението или нарушението;
- изяснил изчерпателно фактите и обстоятелствата, като активно е съдействал на разследващите органи; и
- взел конкретни технически, организационни и кадрови мерки, които са подходящи за предотвратяването на нови престъпления или нарушения.⁶⁶

От възлагащия орган зависи да оцени предприетите мерки и да определи дали те са достатъчни, за да се позволи на оператора да участва в процедурата като, ако тези мерки бъдат изключени, на операторът следва да бъдат посочени причините за това.

Изключване от участие в процедури за възлагане на обществени поръчки поради нарушение на законодателството в областта на околната среда

Ако оператор е нарушил приложимо законодателство в областта на околната среда, възлагащ орган може да иска да го изключи от участие в процедура за възлагане на обществена поръчка. Например, дружество за обезвреждане на отпадъци, което е изхвърляло отпадъци незаконно може да бъде изключено от участие в процедура за възлагане на обществена поръчка за услуги по събиране на отпадъци. Възлагащият орган може да докаже тези нарушения чрез всякакви подходящи средства — при все това, на операторът също трябва да бъде предоставена възможността да докаже, че той е изпълнил изискванията за отстраняване на нарушенията, заложиени в директивите.

⁶⁵ Член 57, параграф 7 от Директива 2014/24/ЕС.

⁶⁶ Член 57, параграф 6 от Директива 2014/24/ЕС.

4.3. Критерии за подбор

Чрез критериите за подбор се оценява способността на икономически оператор да изпълнява договор. При двуетапните процедури, те представляват част от етапа на първоначално изразяване на интерес и също така могат да се използват за първоначален подбор или намаляване на броя на кандидатите поканени да участват в тръжната процедура. При открита процедура, изпълнението на критериите може да бъде преценено на база „да/не“ или преди или след като офертите бъдат оценени. В директивите за обществените поръчки е даден изчерпателен списък на критериите, които могат да бъдат приложени за подбор на оператори и видовете доказателства, които могат да бъдат изискани от тях.⁶⁷

Най-подходящите критерии за подбор за целите на ЗОП са свързани с техническите и професионалните възможности:

- Човешки и технически ресурси
- Опит и препоръки
- Образователна и професионални квалификации на персонала (ако не се оценяват като критерий за възлагане)⁶⁸
- Системи и схеми за управление на околната среда (например, EMAS, ISO 14001)
- Системи за управление/проследяване на веригата на доставките
- Мостри на продукти
- Сертификати за оценка на съответствието

Всеки от тези критерии може да помогне за това да се установи дали даден оператор притежава подходящ капацитет за изпълнение на екологичните аспекти на договор, както е разгледано по-долу.

Императивно изискване по отношение на всички критерии за подбор е те да са свързани с и да са пропорционални на предмета на договора. Това означава, че Виетри трябва да пригоди своя подход към специфичните изисквания на договора, включително към неговата стойност и равнището на съответния риск за околната

Екологосъобразни критерии за изграждане на услуги по поддръжка в Испания

Съветът на провинция Gipuzkoa възложи поръчка за поддръжка на две сгради, като беше определено тя да включва екологичната устойчивост на предоставяните услуги. Критериите за подбор включваха изискването оферентите да определят инженер или архитект от техническа категория, отговарящ за координиране на услугите за поддръжка. Това лице е преминало подходящо обучение, притежава знания и опит по екологични въпроси, свързани с поддръжката, включително енергийната ефективност и управлението на отпадъци.

⁶⁷ Член 58, параграф 1 и член 60, параграф 1 от Директива 2014/24/ЕС. Съгласно членове 78 и 80 от Директива 2014/25/ЕС, възлагащите органи могат да прилагат едни и същи критерии за изключване и подбор или други обективни правила и критерии, които са били предоставени на заинтересованите икономически оператори.

⁶⁸ В част II, буква е) от приложение XII към Директива 2014/24/ЕС е посочено, че доказателствата за образователната и професионалната квалификация могат да бъдат оценявани само на етапа на подбор, при условие че те не са предмет на оценяване като критерий за възлагане.

среда. Например, наборът от екологични критерии за подбор, които се прилагат спрямо договор за строителни работи, обикновено ще бъде по-голям от набора, прилаган спрямо обикновен договор за доставки, освен когато доставките представляват конкретен екологичен риск, напр. химикали или горива, които трябва да бъдат съхранявани по безопасен начин.

4.3.1. Екологичен технически капацитет

Спазването на изискванията за ЗОП може да бъде сложно — независимо дали става дума за проектирането и изграждането на енергийноэффективни сгради, или за предоставянето на услуги по отпечатване със свеждане на отпадъците до минимум. За да се потвърди, че операторите са в състояние да спазват тези изисквания, разумно е да се задават въпроси относно техния преходен опит и човешките и технически ресурси.

Екологичният технически капацитет може да включва техническа компетентност за свеждане до минимум на генерирането на отпадъци, за предотвратяване на разсипването/изтичането на замърсители, за намаляване на потреблението на гориво или за свеждане до минимум на смущенията на природни местообитания. Практически погледнато, това засяга следните въпроси:

- Има ли дружеството предишен опит в изпълнението на договори по устойчив начин?
- Дали дружеството разполага или може да наеме персонал с необходимата образователна и професионална квалификация, както и опит в областта на екологичните елементи на договора?
- Има ли дружеството собствено техническо оборудване, необходимо за опазване на околната среда или има ли то достъп до такова?
- Има ли дружеството възможности да осигури качествено изпълнение на екологичните аспекти на договора (например достъп до съответните технически организации и мерки)?

Полезен инструмент за включване на екологични критерии е информацията за вече изпълнени договори от съответното дружество. Можете да използвате този критерий за да питате за предходния опит на дружествата при изпълнение на договори с подобни екологични изисквания и (важи само за договори за строителни работи) за сертификати за задоволително изпълнение и резултати. Във връзка с това е необходимо да гарантирате, че Вие ясно посочвате какъв вид информация се смята за свързана с този въпрос и как тя ще бъде оценена. В директивите е определен максимален „период на ретроспективен преглед“ от пет години за договори за строителни работи и три години за договори за доставки или услуги, освен когато е необходим по-дълъг период с цел гарантиране на подходящи равнища на конкуренция.⁶⁹

Осигуряване на професионална компетентност на отстранителите на азбест

Все още в много сгради в Европа съществуват азбестови изолации. При изпълнението на ремонтни работи по такива сгради, важно е азбестът да бъде отстраняван по безопасен начин от квалифициран персонал. За да осигуряват удостоверяване на такава компетентност, някои държави членки са въвели схеми за лицензиране на изпълнителите, които са се специализирали в тази дейност. Включването в критериите за подбор на изискване изпълнителите да имат умения за такава дейност, както е засвидетелствано в лиценза, издаден от съответната институция или чрез еквивалентно доказателство, има важно значение за свеждане до минимум на свързаните с такава дейност рискове за здравето и околната среда.

Образователните и професионални квалификации на персонала и неговият опит също биха могли да имат отношение към ЗОП. Например, ако закупвате услуги за автомобилен превоз, Вие може да желаете да проверите дали шофьорите са обучени да управляват превозни средства по екологосъобразен начин с цел намаляване на потреблението на гориво и емисиите. Персонал, който работи по договор за услуги в областта на общественото хранене (кетъринга) е необходимо да притежава квалификации за правилно боравене с храни, чрез което да се гарантира безопасността и да се ограничат хранителните отпадъци. При все това, имайте предвид, че би могло да бъде по-разумно да оцените някои екологични аспекти като част от Вашите критерии за възлагане, като в този случай, те не следва да представляват част от критериите за подбор.⁷⁰ На етапа на възлагане Вие притежавате по-голяма гъвкавост по отношение на начина на определяне на критериите и видовете доказателства, които изисквате (вж. глава 5)

4.3.2. Системи за управление на околната среда

Всяка организация (публична или частна), която желае да подобри своите екологични показатели, може да реши да прилага система за управление на околната среда. Системите за управление на околната среда представляват организационни инструменти, имащи за цел подобряване на екологичните показатели на прилагащата

⁶⁹ Част II, буква а) от приложение XII към Директива 2014/24/ЕС.

⁷⁰ Част II, буква е) от приложение XII към Директива 2014/24/ЕС.

ги организация. Те дават възможност на организациите да имат ясна картина за своите въздействия върху околната среда, помагат им да вземат под внимание и да управляват успешно значителните въздействия, по посока на непрекъснато подобряване на екологичните показатели. Значими области за подобрене биха могли да бъдат използването на природни ресурси като вода и енергия; обучението на служители; използването на екологосъобразни производствени методи и закупуването на по-екологосъобразни офис материали.

Организация, в която функционира система за управление на околната среда може да поиска сертификация съгласно една от двете основни системи за управление на околната среда, използвани в ЕС: „Схемата за управление по околна среда и одит“ (EMAS),⁷¹ или Европейския/международен стандарт за системи за управление на околната среда (EN/ ISO 14001).⁷² Схемата EMAS се използва предимно от организации със седалище в ЕС или в Европейското икономическо пространство, въпреки че може да се използва също и от организации и обекти, разположени в други държави (но тя винаги се проверява под контрола на европейски орган по акредитация). Схемата ISO може да се прилага от организации в целия свят.

В световен мащаб има около 250 000 организации, сертифицирани по ISO 14001, и над 4 000 организации и 7500 обекта, сертифицирани по EMAS. Сертифицирането от EMAS обхваща изискванията за EN/ISO 14001 и включва допълнителни елементи, като например проверено съответствие със законодателството в областта на околната среда, ангажимент за постоянно подобряване на екологичните характеристики, участие на служителите и задължително публично оповестяване на годишното изпълнение (декларация за околната среда) след проверка от контролен орган. Последният елемент силно разграничава EMAS от други системи, понеже предоставя публичен и прозрачен поглед върху екологичните характеристики на регистрираната организация.

Съгласно директивите от 2014 г., за всеки договор възлагащите органи могат да изискват доказателства от въведената от оператора система за управление в областта на околната среда, при условие че това е пропорционално и свързано с предмета му.⁷³ Трябва да се допускат еквивалентни сертификати и, ако операторът няма достъп до сертифициране от трети страни или възможност да получи такова в съответните срокове поради независещи от него причини (вж. раздел 3.5.1), да се разглеждат и други форми на доказателства (като например локална система), както при етикетите и докладите от изпитвания.

Използването на система за управление на околната среда (EMS) не се ограничава до представяне на доказателство за техническите възможности за изпълнение на мерки за

⁷¹ Регламент (ЕО) № 1221/2009 *относно доброволното участие на организации в Схемата на Общността за управление по околна среда и одит (EMAS)*

⁷² ISO 14001:2004(en) *Системи за управление на околната среда с указания за прилагане*. Този стандарт в момента се преработва като се очаква новата му версия да бъде приета до края на 2015 г.

⁷³ Член 62, параграф 2 от Директива 2014/24/ЕС; член 81, параграф 2 от Директива 2014/25/ЕС.

управление по въпросите на околната среда. Ако даден възлагаш орган зададе други екологични критерии за подбор, каквито възможности са споменати в раздел 4.3.1 (например изискванията относно техническото оборудване или обучението на персонала), наличието на сертифициране за дадена EMS би могло, ако това сертифициране съдържа съответна информация по конкретните изисквания, да служи като доказателство за наличието на такъв капацитет.

Тук отново следва да се изтъкне, че е важно да се отчитат действителните елементи на техническия капацитет, обхванат от EMS, които са от значение за предмета на договора, а не просто наличието на сертифициране, извършено от трета страна.⁷⁴ При задаването на изискванията за мерки за управление по въпросите на околната среда следва да се има предвид принципът на пропорционалност — например ако поръчката е с малка стойност и с малко въздействие върху околната среда, възможно е тя да не е подходяща за такива изисквания.

Литовското пътно управление (LRA) изисква екологичен капацитет

При възлагането на договори за изграждане на пътища и магистрали, Литовското пътно управление изисква доказателства за възможности за прилагане на системи за управление по въпросите на околната среда. Това се оценява като част от критериите за технически капацитет, като за целта се приема сертификация по EMAS, ISO 14001 или друга еквивалентна сертификация или доказателство.

4.3.3 Мерки за управление на веригата на доставки

Много екологични въздействия възникват не при доставянето на краен продукт или услуга, а назад по веригата на доставки. Например, за изработването на ИТ оборудване компонентите се доставят от много части на света, като в това число са и метали и други вещества, които крият голям риск от екологични щети при техните добив и преработка. Възможно е изпълнителят на строителни работи да работи с много на брой по-малки дружества, всяко от които ще бъде необходимо да прилага устойчиви практики във връзка с проекти за строителни работи.

Що се отнася до тези видове договори, за да гарантират, че екологичните изисквания ще бъдат спазени, за възлагашите органи е разумно да отделят внимание не само на основния или първоначалния изпълнител. Един от начините това да бъде извършено е да бъдат включени специфични клаузи в договорите относно подизпълнителите. Този подход е обсъден в глава 6.

⁷⁴ По дело T-331/06 *Evropaiki Dynamiki/ Европейска агенция за околна среда*, (параграф 76) Съдът прецени, че наличието на верификация от трета страна може да бъде основание за присъждане на повече точки при оценяване на качеството на системата на дружеството за управление на околната среда (EMS). Допълнително този въпрос е разгледан в глава 5.

На етапа на подбор възлагащите органи могат да изискат следната информация:

- указване на дела от поръчката, който икономическият оператор възнамерява евентуално да възложи на подизпълнители; и
- посочване на мерките за управление на веригата на доставки и системите за проследяване, които икономическият оператор ще бъде в състояние да прилага при изпълнението на договора.⁷⁵

Тази информация може да помогне за това да се установи как ще се управляват екологичните въздействия в контекста на конкретен договор, както и за подбора на оператори, в които са внедрени стабилни системи.

4.3.4 Мостри на продукти, проверки и оценка на съответствие

Ако даден договор включва доставка на продукти или материали, на етапа на подбор може да бъде изискана мостра (или описание или снимка). Освен това могат да бъдат изискани и сертификати за съответствие или качество.⁷⁶ Те могат да бъдат от полза при проверяване дали продуктите отговарят на каквито и да било специфични екологични изисквания за обществената поръчка, например по отношение на трайността или енергопотреблението.

Допълнителен вариант, с който възлагащите органи разполагат е извършването на проверки на производствения капацитет на доставчиците или на техния капацитет на доставчиците на услуги, както и на техните изследователски съоръжения и мерки за контрол на качеството.⁷⁷ Това може да се извършва, ако продуктите или услугите, които предстои да се доставят са сложни, или по изключение са необходими за специална цел. Проверките могат да се извършват или от самия възлагащ орган, или от компетентен орган в държавата, в която е установен операторът.

4.4 Доказателства

Макар и директивите от 2014 г. да предвиждат разширен списък на въпросите, които могат да бъдат разгледани на етапа на подбор, освен това те поставят и известни ограничения по отношение на вида на доказателствата, които могат да бъдат изискани

Ангажиране на доставчици за ефективни ЗОП в Италия

През 2013 г. град Торино въведе мерки и критерии в своята поръчка за приготвяне и доставяне на храна за ученически столове и бюфети с цел да намали свързания с това въглероден отпечатък. Доставчиците бяха приканени да предоставят данни относно частите от веригата на доставки с най-голям потенциал за икономии на емисии на CO₂. Например градският транспорт съставлява само 1 % от общия въглероден отпечатък за пет от най-често консумираните хранителни продукти. Производствените процеси съставляват между 75 % и 95 % от общия въглероден отпечатък, което разкрива значимостта на селскостопанските практики при прилагането на ефективни мерки за ЗОП за предоставянето на услуги за храни и услуги в сферата на кетъринга.

„Останахме изненадани от резултатите от мониторинга, тъй като той показва колко ценно е разглеждането на веригата на доставките“. Elena Deambrogio, полицейски служител, град Торино

⁷⁵ Приложение XII, част II, букви г) и й).

⁷⁶ Приложение XII, част II, буква к)

⁷⁷ Приложение XII, част II, буква д)

в предварителните етапи на дадена процедура. По-специално, от възлагащите органи се изисква да приемат единния европейски документ за обществени поръчки (ЕЕДОП) като предварително доказателство за спазване на критериите за изключване и подбор (<http://ec.europa.eu/growth/espd>).⁷⁸ Това е форма на актуализирана лична декларация, която е налична в стандартен електронен формат и дава възможност на операторите да потвърждават съответствието си с основанията за изключване и подбор. Освен това тя или съдържа връзка към база данни(бази данни), от където могат да бъдат получени придружаващите документи, или потвърждава, че операторът ще бъде в състояние да предостави тези документи при поискване и незабавно.

Идеята на ЕЕДОП като лична декларация за съответствие с изискванията е да намалява натоварването, свързано с предоставянето и проверката на доказателства за всяка процедура. Възлагащите органи все още могат да изискват оригинални документи, когато това е необходимо, за да гарантират надлежно осъществяване на процедурата, при условие, че те вече не притежават въпросните документи.⁷⁹ E-Certis (<http://ec.europa.eu/growth/ecertis>) представлява онлайн услуга, помагаша на възлагащите органи и операторите да идентифицират различни сертификати, които често се изискват като доказателство за съответствие с изисквания в рамките на процедури по възлагане на обществени поръчки в целия ЕС, Турция, Исландия, Лихтенщайн и Норвегия

4.5 Групи за оценка

При оценяване на техническия капацитет на операторите допълнително съображение е това, че те трябва да имат възможността да се позоват на капацитета на други субекти. Това означава например, че ако едно или повече дружества желаят да подадат съвместно заявление за обществена поръчка — без значение дали те са създали формален консорциум или имат каквито и да било правни връзки помежду си — Вие трябва да вземете предвид техния комбиниран

Групи и зелени поръчки

Дружествата, които участват в търгове за възлагане на обществени поръчки могат да потърсят експертните знания на специалист с цел да отговорят на екологичните изисквания. Например дружество за управление на сгради може да използва услугите на екологичен консултант, за да управлява сградите по по-устойчив начин. В този случай техническият капацитет и опитът и на двете дружества следва да бъдат оценявани на етапа на подбор.

капацитет. В този случай операторът трябва да може да докаже, че той ще разполага с ресурсите на другия субект за целите на изпълнение на договора, например, като предостави подписан ангажимент за тази цел. Когато е налице позоваване на капацитета на друг субект (включително дружество-майка или дъщерно дружество), също трябва да бъде доказано съответствие с критериите за изключване и всички приложими критерии за подбор, приложени спрямо договора.⁸⁰

⁷⁸ Член 59 от Директива 2014/24/ЕС.

⁷⁹ член 59, параграфи 4 и 5 от Директива 2014/24/ЕС.

⁸⁰ член 63, параграф 1 от Директива 2014/25/ЕС; член 79 от Директива 2014/25/ЕС.

Глава 5 — Възлагане на договор

Резюме

- Възможно е да се прилагат екологични критерии за възлагане, при условие че тези критерии:
 - са свързани с предмета на договора;
 - не дават възможност за неограничена свобода на избор от страна на възлагащия орган;
 - гарантират възможността за ефективна конкуренция;
 - изрично са споменати в обявлението за обществена поръчка и в тръжната документация, заедно с техния коефициент за тежест и всички приложими евентуални подкритерии;
 - спазват принципите на Договора за функционирането на ЕС.
- На етапа на възлагането можете да присъждате точки, отразяващи по-точно екологичните показатели, надхвърлящи минимално допустимите изисквания, включени в спецификациите. Няма ограничение за максималния коефициент за тежест, който можете да определите за екологичните критерии.
- Възприемането на подход за „оценка на разходите за целия жизнен цикъл“ дава възможност да се установят истинските разходи във връзка с договора. Отчитането във Вашата оценка на разходите за потребление на енергия и вода, за поддръжка, както и за обезвреждане на отпадъците, може да покаже че по-екологосъобразното решение е също и по-евтино в рамките на цялостния жизнен цикъл.
- Маркировките и етикетите и другите форми на доказателства от трети страни могат да Ви помогнат да оцените доколко дадена тръжна оферта отговаря на избраните от вас критерии за възлагане, както и да верифицирате твърденията на оферентите.

5.1. Общи правила за възлагане на договор

5.1.1. Критерии за възлагане

На етапа на възлагането възлагащият орган оценява качеството на офертите и сравнява разходите. При оценяването на качеството на офертите се използват предварително определени и публикувани критерии за оценка, чрез които се определя коя оферта е най-добра. Съгласно директивите от 2014 г. за обществените поръчки, всички договори трябва да бъдат възлагани въз основа на принципа на икономически най-изгодната оферта (ИНИО). В този раздел могат да бъдат включени редица различни подходи, някои от които биха могли да се сметат за особено подходящи за ЗОП.

Разходите или цените ще представляват част от оценката във всяка процедура,⁸¹ като те могат да бъдат изчислявани въз основа на оценка на разходите за целия жизнен цикъл, както е описано по-долу. Освен от разходите, възможно е стойността на дадена оферта от гледна точка на възлагащия орган да се влияе и от фактори, които не са чисто икономически, включително и от редица екологични фактори.

Не е задължително всеки отделен критерий за възлагане да е свързан с икономическа изгода за възлагащия орган.⁸² При все това е необходимо критериите за възлагане (както и критериите за подбор, техническите спецификации и клаузите за начина на изпълнение на договора) да бъдат свързани с предмета на договора. Директивите от 2014 г. предвиждат, че критериите за възлагане се считат за свързани с предмета на поръчката, когато се отнасят до

строителството, доставките или услугите, които трябва да бъдат предоставени в рамките на тази поръчка във всички отношения и на всеки етап от жизнения им цикъл, в това число факторите, свързани със:

а) специфичния процес на производство, предоставяне или търгуване на това строителство, доставки или услуги; или

б) специфичен процес, свързан с друг етап от техния жизнен цикъл.⁸³

Не е необходимо тези фактори да съставляват част от „материалната същност“ на това, което се купува, т.е. не е необходимо те да са видими или забележими в крайния продукт или услуга. Това означава, че що се отнася до техническите спецификации, критериите за възлагане могат да бъдат свързани със съображения за устойчивост, каквито са производството на електроенергия от възобновяеми източници или биологичното производство, или с емисиите на парникови газове, свързани с конкретен продукт или услуга.

Основната разлика между техническите спецификации и критериите за възлагане е това, че докато първите се оценяват на база „да/не“, на критериите за възлагане се дава коефициент за тежест и оценка, за да може на тръжните оферти с по-добри екологични показатели да бъдат присъдени повече точки.

Присъствие или отсъствие на връзка

В свое решение по дело относно закупуване на автобусни услуги (делото „Concordia Bus“), Съдът на ЕС постанови, че критериите за оценка във връзка с емисиите на азотни оксиди и нивото на шум на автобусите, предназначени за градския транспорт, съответстват на изискването да са свързани с предмета на договора.

По делото „EVN Wienstrom“, критерий за възлагане, свързан с количеството на електроенергията от възобновяеми източници, генерирана **в повече** от очакваното потребление на възлагащия орган е определен за недопустим, тъй като той не е свързан с предмета на договора. В този случай възлагащият орган също не е могъл да провери критерия ефективно.

⁸¹ Член 67, параграф 2 от Директива 2014/24/ЕС; член 82, параграф 2 от Директива 2014/25/ЕС.

⁸² Вж. дело C-513/99 *Concordia Bus Finland Oy Ab/ Helsingin kaupunki*, параграф 55 (делото „Concordia Bus“).

⁸³ Член 67, параграф 3 от Директива 2014/24/ЕС; член 82, параграф 3 от Директива 2014/25/ЕС.

Всеки възлагащ орган може да определя кои критерии да прилага и какъв коефициент за тежест да даде на всеки от тях. В настоящата глава са изтъкнати някои основни съображения, свързани с това какъв вид екологични критерии за възлагане да бъдат приложени, и как да бъдат определени подходящите коефициенти за тежест на критериите.

5.1.2 Формулиране и обявяване на критериите за възлагане

В директивите за обществените поръчки са предвидени някои основни правила относно прозрачността във връзка с критериите за възлагане. Това отразява съдебната практика на Съда на ЕС, включително и посочените по-долу дела, в които се засяга въпросът за екологичните критерии за възлагане/

1. Критериите за възлагане не трябва да осигуряват неограничена възможност за избор

Критериите за възлагане по никакъв начин не трябва да осигуряват на възлагащия орган неограничена възможност за избор.⁸⁴ Това означава, че те трябва да дават обективна основа за сравняване на офертите и да са адекватно конкретни. По думите на Съда, критериите за оценка трябва да бъдат формулирани по такъв начин, че да дават възможност на всички „разумно информирани и полагащи обичайната грижа оференти“ да ги интерпретират по един и същ начин.⁸⁵

Допълнителен елемент на изискването за обективност на критериите за възлагане е свързан с **възможността за верификация**. Ако критериите за възлагане са свързани с фактори, които не могат да бъдат верифицирани от възлагащия орган, би било трудно да се докаже, че те са приложени по обективен начин. Това означава, че Вие трябва предварително да помислите какви доказателства могат да представят оферентите по всеки от критериите за възлагане, както и как ще ги оцените.⁸⁶

По делото „Concordia Bus“, преди оценката на офертите Община Хелзинки е определила и публикувала система за даване на допълнителни точки при постигането на определено ниво на шума и на емисиите на азотни оксиди.⁸⁷ Тази система е счтена от Съда на ЕС за адекватно конкретна и обективна.

⁸⁴ Вж. Дело 31/87 *Gebroeders Beentjes BV/ Нидерландия*, параграф 26; дело C-513/99 *Concordia Bus*, параграф 69

⁸⁵ Дело C-19/2000 *SIAC Construction Ltd/ Окръжният съвет на окръг Майо*, параграф 42

⁸⁶ В директивите от 2014 г. се посочва, че „В случай на съмнение, възлагащите органи проверяват ефективно точността на информацията и доказателствата, предоставени от оферентите.“ (член 67, параграф 4 от Директива 2014/24/ЕС; член 82, параграф 4 от Директива 2014/25/ЕС) Това предполага, че не винаги е необходимо да се проверяват твърденията на оферентите, макар че що се отнася до ЗОП, тази проверка може да се счита за особено важна за избягване на „имитацията на екологосъобразност“ и за това да се гарантира, че обещаните нива на екологични показатели в действителност ще бъдат предоставени.

⁸⁷ В този случай, допълнителни точки са давани (наред с други фактори) за автобуси със специфични емисии на азотни оксиди под 4 g/kWh (+2,5 точки/автобус) или под 2 g/kWh (+3,5 точки/автобус) и за ниво на външния шум под 77 dB (+1 точка/автобус).

2. Критериите за възлагане следва да гарантират възможността за ефективна конкуренция

Екологичните критерии за възлагане не следва да бъдат формулирани по начин, който изкуствено блокира пазара. Тъй като една от целите на критериите за възлагане е пазарът да бъде насърчаван да разработва и предоставя приемливи от екологична гледна точка решения, винаги следва да бъде възможно различните оператори да получават точки по тези критерии. Един добър начин това да бъде гарантирано е екологичните критерии за възлагане да бъдат обсъдени с потенциалните оференти в контекста на предварително консултиране с участниците на пазара, както е посочено в глава 2.

3. Критериите за възлагане трябва да бъдат обявени предварително

В директивите за обществените поръчки се изисква критериите за възлагане да бъдат формулирани и техните коефициенти за тежест да бъдат посочени или в обявлението за обществена поръчка, или в тръжната документация.⁸⁹ Степента на подробност, с която трябва да бъдат обявени критериите за възлагане е допълнително изяснена в съдебната практика. В обявлението за обществена поръчка или в документацията трябва да бъде посочено следното:

- критериите, които Вие ще приложите, за да определите коя е икономически най-изгодната оферта;
- съответните коефициенти за тежест, които вие ще зададете на критериите или като точни числа, или като се предвиди диапазон с подходящи максимални разлики,⁹⁰ и
- всички подкритерии, които Вие ще приложите и, в повечето случаи, техните коефициенти за тежест.⁹¹

Разграничението между конкретност и дискриминация в делото „Concordia Bus“

Въпросът за дискриминацията бе специално повдигнат в делото „Concordia Bus“. Едно от възраженията на дружеството за автобусен транспорт „Concordia Bus“ бе, че определените от Община Хелзинки критерии са дискриминационни, защото общинското дружество НКЛ единствено е разполагало с автобуси, задвижвани с газово гориво, които могат да спечелят максималния брой точки по този критерий. Съдът на ЕС постанови, че фактът че максималната оценка по критериите за оценка, определени от възлагащия орган, е постигната от само едно дружество, сам по себе си не прави тази ситуация дискриминационна. При определянето дали даден критерий е дискриминационен трябва да бъдат взети под внимание всички факти по съответния случай.⁸⁸

⁸⁸ Един от фактите по това дело е, че жалбоподателят е спечелил поръчка по друга обособена позиция, в която е било приложено същото изискване за превозни средства, задвижвани с газово гориво.

⁸⁹ Част В, точка 18 от приложение 5 към Директива 2014/24/ЕС

⁹⁰ Член 67, параграф 5 от Директива 2014/24/ЕС; член 82, параграф 5 от Директива 2014/25/ЕС. Налице са две изключения от това изискване: i) когато договорът се възлага единствено въз основа на цената или ii) когато не е възможно задаване на коефициент за тежест поради обективни причини като в този случай критериите трябва да бъдат изброени в низходящ ред по важност.

⁹¹ Съдът е разгледал равнощето на оповестяване на информацията, изисквано във връзка с подкритериите в редица дела, включително дело C-532/06 *Lianakis и други*, дело C-331/04 *ATI EAC u Viaggi di Maio/ACTV Venezia SpA*, и дело T-70/05 *Evropaiki Dynamiki/EMSA*. Допустимо е да се откаже задаване на коефициенти за тежест на подкритериите, само когато те i) не променят основните критерии, ii) не съдържат елементи, които са могли да засегнат изготвянето на оферти и iii) не пораждаат дискриминация срещу който и да било оферент (Дело C-331/04 *ATI EAC*)

5.2 Прилагане на екологични критерии за възлагане

Нормативната уредба дава значителни възможности за използване на екологични критерии за оценка и могат да се използват няколко различни методи и подходи:

5.2.1 Спецификации или критерии за възлагане?

При определянето дали дадена екологична характеристика да бъде включена под формата на минимално допустимо изискване (т.е. в спецификация) или предпочитание (т.е. в критериите за възлагане) следва да се вземат предвид няколко съображения. Включването в критериите за възлагане е подходящо, например, ако не сте сигурни какви биха били цените и/или пазарната разполагаемост на продуктите, строителните работи или услугите, съответстващи на определени екологични цели. Като включите тези фактори в критериите за възлагане, можете да ги съпоставите с други фактори, включително с цената.

Друга възможност е да зададете в техническите спецификации **минимално допустими работни показатели**, и в същото време на етапа на възлагането да **присъждате допълнителни точки** за работни показатели, по-добри от минимално допустимите. Този вид подход се използва успешно от редица възлагащи органи и дава възможност за постигане на известна гъвкавост при осъществяване на ЗОП.

5.2.2 Подходи, включващи задаване на коефициента за тежест

Чрез задаването на коефициента за тежест на всеки от критериите за възлагане се определя какво ще е неговото влияние в окончателната оценка. Коефициентът за тежест, който се задава за екологичните критерии за възлагане⁹², би могъл да зависи от това до каква степен екологичните аспекти са вече взети под внимание в спецификациите. Ако в спецификациите са включени големи екологични изисквания, съответните критерии за възлагане могат да са с по-малък коефициент за тежест, и обратно.

Критерии за възлагане на ЗОП в Нидерландия

Rijkswaterstaat е обявил тръжна процедура за възстановяване и поддръжка на отсечка от автомагистрала в Нидерландия. Печелившият оферент е избран въз основа на офериранията цена и на качеството. Един от критериите за качество, свързани с икономически най-изгодна оферта бе устойчивост, включително „стълбица на работните показатели“ от гледна точка на CO₂ на работните процеси и оценката на жизнения цикъл на използваните продукти. Тези икономии бяха осребрени и приспаднати от офериранията цена. Печелившият оферент предостави цялостна оптимизация на проекта, с която ще бъдат спестени 8944 тона емисии на CO₂ в период от 50 години.

„Оферентите оценяват свободата за личен избор за предлагане на устойчиво развит проект в рамките на техническа рамка“

Cuno van Geet, Старши консултант по въпросите на ефективността на ресурсите, Rijkswaterstaat

⁹² При делото на *EVN Wienstrom* (C-448/01) бе констатирано, че тежестта от 45 % на общия брой точки за критерий, свързан с електропроизводството от възобновяеми източници, е приемлива, при условие че са спазени другите условия по отношение на критериите за оценка.

Няма ограничение за максималната стойност на коефициента за тежест, който да бъде зададен на екологичните критерии. За определянето на подходящи стойности на коефициента за тежест, следва да бъде взето предвид следното:

- колко голямо е значението на екологичните цели при съответната поръчка в сравнение с други съображения, като например цената и качеството като цяло;
- до каква степен тези съображения се отчитат чрез критериите за възлагане (било в комбинация със спецификациите или самостоятелно), чрез критериите за подбор или чрез клаузи за начина на изпълнение на договора;
- какво количество точки можете да си „позволите“ да дадете на стадия на възлагането — това зависи от конкретния продукт/услуга и от пазарните условия. Например, ако по отношение на даден продукт има малки различия в цените, но екологичните показатели могат да са много различни, има смисъл да се дават по-голямо количество точки за оценка на екологичните характеристики.

Екологосъобразни и безвредни за здравето услуги по почистване в Тоскана

При провеждането на конкурс за обществена поръчка за услуги за почистване, Агенцията за опазване на околната среда в Тоскана (ARPAT) е разгледала ofertите, прилагайки подход за избор на най-изгодната оферта от икономическа и екологична гледна точка. Определеният максимален брой точки е бил съответно 40 точки за цената и 60 точки за качеството. В критериите за качество са включени екологосъобразни техники за почистване, намалено количество на опаковките, екологичните показатели на продуктите (т.е. делът на продуктите, съответстващи на изискванията на етикетите от вид I по ISO или на еквивалентни изисквания) и качеството на програмите за екологично обучение.

5.2.3 Използване на маркировки

Маркировките, отразяващи екологичните характеристики на продукта, строителните работи или услугата, могат да се използват също за това да подпомогнат изготвянето и оценката на критериите за възлагане. Същите правила важат и за използването на маркировки във връзка с критериите за възлагане, както за другите етапи от процедурата по възлагане на обществени поръчки, т.е.:

- Вие можете да изисквате маркировка, само ако всички изисквания за нея са свързани с предмета на договора и маркировката отговаря на определени стандарти за обективност, прозрачност и разполагаемост на пазара (вж. раздел 3.5.1);
- дори когато такава маркировка се изисква, въпреки това Вие трябва да приемате маркировки, отговарящи на еквивалентни критерии и в случаите, в които

Използване на етикети: Делото *Dutch Coffee*

В Дело С-368/10 възлагащ орган от Нидерландия посочва в своите тръжни документи определени социални и екологични маркировки за доставка на автомати за чай и кафе. Съдът заявя, че начинът, по който са посочени тези маркировки не отговаря на изискванията на директивите от 2004 г.

Въпреки това Съдът изтъкна също и принципа, че маркировките могат да се използват за определяне на критерии за възлагане и за подпомагане на оценката на изпълнението. Съгласно директивите от 2014 г. правилата относно маркировките са прецизирани така, че да се осигури възможност за изискване на специални маркировки, когато те отговарят на определени стандарти за прозрачност и обективност, а всички критерии са свързани с предмета на договора.

оферентите не могат да получат маркировка в рамките на съответните срокове поради независещи от тях причини, други подходящи форми на доказателства;

- що се отнася до другите видове маркировки, Вие можете да се позовете на индивидуални критерии, свързани с предмета на договора, но да не изисквате маркировката като такава.

Екомаркировките могат да бъдат полезни за разграничаване на продуктите и услугите, които ще спестят разходи за потребление на енергия и вода, или на онези продукти и услуги, които са произведени по по-устойчив начин. Като включите някои или всички техни изисквания във вашите критерии за възлагане, Вие можете да съпоставите тези съображения с цената и други фактори като разполагаемостта на продуктите или срокът на доставка.

5.2.4 Използване на системи за управление на околната среда

Наличието на система за управление на околната среда може да служи и като доказателство при оценяване на критерии за възлагане. На етапа на възлагането Вие се интересувате от това как ще бъде изпълнен договорът, така че има смисъл дадена оферта да предвижда изпълнение на някои мерки в съответствие със система за управление на околната среда (EMS). Важно е да гарантирате, че не дублирате нито една оценка, направена по време на етапа на подбор. Вж. раздел 4.3.2 за повече информация относно системите за управление на околната среда като EMAS и EN/ISO 14001.

Оценяване на екологични ангажименти

При обществена поръчка за консултантски услуги в областта на информационните технологии, Европейската агенция за околна среда (ЕАОС) определя 10 % от точките на етапа на възлагането да се отнасят за екологичните политики, които оферентите биха приложили при изпълнението на договора. По този критерий агенцията дава на дружество, имащо сертифицирана от трета страна система за управление на околната среда по-висока оценка в сравнение с оценката, дадена на онези дружества, които нямат такава система. След като това е оспорено по съдебен ред, Общият съд е постановил, че Европейската агенция за околна среда (ЕАОС) е имала право да вземе такова решение, тъй като то дава възможност всяка от офертите да бъде оценена в зависимост от нейните качества.⁹³ Макар и ЕАОС да не попада в приложното поле на директивите за обществените поръчки, заслужава си да се отбележи, че Съдът е потвърдил прилагането на качествен подход при оценяването на екологични критерии за оценка.

⁹³ Съдът посочва, че Европейската агенция за околна среда е направила „...сравнителна оценка на офертите, като е преценила дали екологичните политики, представени от оферентите, са истински, и е установила, че само един от тях е бил вече приложил такава политика на практика, докато останалите само са проявили добри намерения в това отношение.“ (Дело T-331/06 *Evropaiki Dynamiki/ Европейска агенция за околна среда*, параграф 76)

5.2.5 Използване на протоколи от изпитване и сертификати

В някои случаи Вие можете да пожелаете да поискате протокол от изпитване или сертификат от орган за оценка на съответствието, за да докажете нивата на екологичните показатели на продуктите. Например, в договор за осветление Вие може да искате да присъдите повече точки на осветителни решения с по-дълъг експлоатационен период преди да е необходима подмяна (или като самостоятелен критерий, или като част от оценка на разходите за целия жизнен цикъл). В този случай Вие можете да изискате от оферентите да предоставят протокол от изпитване или сертификат в доказателство на това. Ако оферентите нямат никакъв достъп до подобни протоколи или сертификати поради независещи от тях причини, Вие трябва да помислите за изискване на други доказателства като техническо досие и да решите дали то осигурява достатъчно доказателство.⁹⁴

По-екологосъобразни автобуси в Румъния: подход на оценка на разходите за целия жизнен цикъл

През 2012 г. градският съвет на Baia Mare обяви тръжна процедура за лизинг на 30 нови автобуса, съответстващи на стандартите ЕПС (екологично превозно средство) и 8 тролейбуса. Беше използван модел за оценка на разходите за целия жизнен цикъл, чрез който беше определена цената за придобиване, потреблението на гориво, разходите за поддръжка и оперативните разходи. Общата цена за обществената поръчка е по-висока от тази за предходни поръчки, но това отчасти се компенсира с по-ниските разходи за целия жизнен цикъл на новите превозни средства. Автобусите са първите ЕПС автобуси, поръчани в Румъния, чиито емисии на парникови газове са значително по-ниски от тези на предишните дизелови автобуси.

5.3 Оценка на разходите за целия жизнен цикъл (LCC)

Обикновено на етапа на възлагането в дадена процедура за обществена поръчка цената е един от най-важните фактори. Но как се дефинира цената?

Когато купувате даден продукт, услуга или строителна дейност, винаги заплащате някаква цена. Цената при покупката, обаче, е само един от елементите в цялостния процес на поръчване, използване и изхвърляне. Оценка на разходите за целия жизнен цикъл (LCC) означава отчитане на всички разходи по време на жизнения цикъл на продукта, строителната дейност или услугата:

- Цената при покупката и всички свързани с нея разходи (за доставка, монтаж, застраховка и пр.)
- Експлоатационните разходи, включително за потребление на енергия, гориво и вода, резервни части и поддръжка
- Разходите в края на експлоатацията, например за извеждане от експлоатация и обезвреждане на отпадъците

При някои определени условия, разгледани в раздел 5.3.2, оценката на разходите за целия жизнения цикъл би могла да включва и странични разходи (като например във връзка с емисиите на парникови газове). Директивите от 2014 г. изискват, когато се използва оценка на разходите за целия жизнен цикъл, да бъдат посочени в тръжната документация методът за изчисление и данните, които следва да бъдат предоставени от

⁹⁴ Член 44 от Директива 2014/24/ЕС; член 62, параграф 2 от Директива 2014/24/ЕС.

оферентите. Освен това се прилагат и специфични правила спрямо методите за определяне на страничните разходи, произтичащи от въздействията върху околната среда, които имат за цел да гарантират, че тези методи са справедливи и прозрачни.

5.3.1. Оценка на разходите за целия жизнен цикъл (LCC) и екологичните съображения

Прилагането на LCC е разумно независимо от екологичните съображения на съответния публичен орган. Това е така, защото при LCC се отчитат разходите за използване на ресурси, за ремонт и за обезвреждане на отпадъци, които не влизат в покупната цена. Често това води до ситуации, облагодетелстващи всички участници, при които по-екологосъобразните продукти, строителни работи или услуги се оказват същевременно и по-изгодни като цяло. По-долу са разгледани основните видове възможности за икономии по време на цялостния жизнен цикъл на дадени стоки, строителни работи или услуги.

Спестявания на разходи за енергия, вода и гориво

Разходите за потребление на енергия, вода и гориво по време на експлоатацията често имат значителен дял в общите разходи в рамките на цялостния жизнен цикъл на даден продукт, строителна дейност или услуга, а в същото време са свързани и със значителни въздействия върху околната среда. Намалването на тяхното потребление има смисъл както от финансова, така и от екологична гледна точка.

Спестяване от разходи за поддръжка през целия жизнен цикъл в Германия
Град Detmold откри процедура за възлагане на обществена поръчка за нова автобусна гара през 2012 г. Като част от първоначалните проучвания и консултации с участниците на пазара по нея беше извършен анализ на устойчивостта въз основа на очаквания жизнен цикъл на разработката от най-малко петдесет години. По този начин бяха определени най-подходящите техники за проекта. Така отворената тържна процедура доведе до използването на фотокаталитичен бетон, който превръща замърсителите във въздуха и по повърхността в безвредни соли. Така се намалява нуждата от поддръжка, както и разходите и въздействието върху околната среда от почистването.

Спестявания на разходи за ремонт и замяна

В някои случаи екологосъобразната алтернатива е проектирана по такъв начин, че се постига максимална продължителност на периода преди замяна и се свеждат до минимум разходите за ремонтни работи. Например, изборът на материали за фасада на сграда или за мост може да има голямо въздействие върху честотата на извършване на ремонтни работи и дейности по почистване. Най-устойчивият вариант може да бъде вариантът, спомагащ за избягване на такива разходи, като той може да бъде оценен като част от LCC.

Спестявания на разходи за обезвреждане на отпадъци

Разходите за обезвреждането на отпадъци лесно се забравят при поръчването на даден продукт или провеждането на тръжна процедура за строителни работи. При все това, тези разходи в крайна сметка ще трябва да бъдат платени, въпреки че понякога това се случва след дълъг период от време. Ако те не бъдат взети под внимание при покупката е възможно една на пръв поглед изгодна сделка да се окаже скъпоструваща покупка. Разходите за обезвреждане могат да варират като се започне от разходите само за физическо отстраняване на отпадъците и се стигне до разходи за безопасно обезвреждане. Често за обезвреждането са в сила много строги разпоредби, като например тези, които са заложили в Директивата за ОЕЕО.⁹⁵ В определени случаи е възможно в края на жизнения цикъл за собственика да има положителна възвращаемост, например, когато автомобили или оборудване могат да бъдат продадени или рециклирани с реализиране на печалба.

Интелигентно планиране на етапа на обезвреждане на отпадъци в сектора на строителството

В сектора на строителството се генерира голямо количество отпадъци. При разрушаването на стари сгради е необходимо не само да се отстраняват голямо количество отломки, но също и да се обезвреждат опасни материали, като например азбест. Ето защо бихте могли във Вашите тръжни процедури да запитате строителите какво количество опасни отпадъци очакват, че ще се образуват при разрушаването и какви ще са разходите за обезвреждането на отпадъците. В някои случаи, например при строителството на пътища, е възможно да се изчислят и икономии при използването на рециклирани отпадни материали, като например използван асфалт или строителни отпадъци.

⁹⁵ Директива 2012/19/ЕС относно отпадъци от електрическо и електронно оборудване (Директива за ОЕЕО)

5.3.2 Оценяване на страничните разходи, произтичащи от въздействията върху околната среда

Наред с финансовите разходи, които пряко се поемат от възлагащия орган, могат да се вземат под внимание и страничните разходи, произтичащи от въздействията върху околната среда — т.е. разходите за обществото, дължащи се на специфични въздействия върху околната среда, като например изменението на климата или повишаването на киселинността в почвата или водата. Ако желаете да зададете стойност на страничните разходи, произтичащи от въздействията върху околната среда като част от Вашите критерии за възлагане, съгласно директивите от 2014 г. се изисква използваният от Вас метод:

Външни ефекти на оценката на разходите за целия жизнен цикъл: Директивата за чисти превозни средства

С Директивата за чистите превозни средства се въвежда задължение към възлагащите органи при покупката на пътни превозни средства да вземат под внимание енергийните и екологични въздействия — било в спецификациите или в критериите за оценка. Директивата предоставя методика за парично изразяване на тези въздействия за целите на оценяването на експлоатационните разходи по време на срока на експлоатация. При този модел са зададени парични стойности на няколко различни вида емисии — на въглероден диоксид (CO₂), азотни оксиди (NO_x), неметанови въглеводороди (NMHC) и прах.⁹⁶ Така за емисиите на всяко от поръчваните превозни средства в рамките на експлоатационния период се задава стойност, която следва да се добави към преките разходи като например цената при покупката и разходите за гориво и поддръжка.

- да се основава се на подлежащи на обективна проверка и недискриминационни критерии;
- да е достъпен е за всички заинтересовани страни; и
- изискваните данни да могат да бъдат предоставени чрез полагане на разумно усилие от икономически оператори, полагащи обичайна грижа.⁹⁷

Макар и да е възможно да бъде разработен адаптиран метод за изчисляване на LCC, който е подходящ за конкретен договор, това не трябва неправомерно да облагодетелства или поставя в по-неблагоприятно положение нито един оператор. Когато общ метод за изчисляване на LCC е направен задължителен съгласно законодателството на ЕС, Вие трябва да прилагате този метод.⁹⁸ Понастоящем това е в сила само за пътните превозни средства съгласно Директивата за чисти превозни средства, предвиждаща обща методика и минимални стойности, които да бъдат зададени на определени странични разходи, произтичащи от въздействията върху околната среда, ако те бъдат представени във финансово изражение (вж. карето).

⁹⁶ Възлагащите органи могат, също така, да зададат и по-високи стойности за емисиите на който и да е от замърсителите, при условие че тези по-високи стойности не надхвърлят посочените в Директивата повече от 2 пъти (член 6 от Директива 2009/38/ЕО).

⁹⁷ Член 68, параграф 2 от Директива 2014/24/ЕС; член 83, параграф 2 от Директива 2014/25/ЕС.

Понятието „икономически оператор, полагащ обичайна грижа“ в настоящото ръководство включва операторите от трети държави, които са страни по Споразумението за държавните поръчки (СДП) на Световната търговска организация (СТО) или други международни споразумения, чрез които ЕС е обвързан.

⁹⁸ Член 68, параграф 3 от Директива 2014/24/ЕС и член 83, параграф 3 от Директива 2014/25/ЕС. В приложенията към директивите се изброяват съответните нормативни актове относно методите за LCC, като те могат да бъдат периодично актуализирани.

5.3.3 Прилагане на LCC

Все по-голям брой публични органи в Европа използват LCC при оценяването на оферти, и за целта са разработени редица инструменти с различна степен на сложност. Общ преглед на някои приложими инструменти за LCC и връзки към тях можете да намерите на адрес <http://ec.europa.eu/environment/gpp/lcc.htm>

Във връзка с правилното прилагане на LCC е необходимо да бъдат взети предвид следните въпроси:

Продължителност на живота —

Периодичността, при която е необходимо даден продукт да се заменя, има значително въздействие върху разходите, особено в дългосрочен план. Може да се окаже, че даден продукт, който е евтин но трябва често да се заменя, е свързан с по-големи разходи в дългосрочен план в сравнение с по-скъп продукт, който ще бъде използван много години. Това следва да се вземе под внимание при определяне на продължителността на периода, който използвате при сравнение на разходите за целия жизнен цикъл.

Дисконтов процент — разходите в бъдещето не „струват“ толкова, колкото направените в момента, тъй като обществото поставя повече тежест върху положителните и отрицателните въздействия в сегашния момент, отколкото в бъдещето. Ако днес бъдат инвестирани 100 евро при 5 % лихва, след 1 година те ще са станали 105 евро. Поради това вложенията на 105 EUR след 1 година „струва“ колкото 100 EUR в сегашния момент — неговата нетна настояща стойност (NPV). Нетната настояща стойност може да се вземе под внимание при сравняване на разходите през целия жизнен цикъл чрез прилагане на социален дисконтов процент спрямо бъдещите разходи. Този процент се различава между държавите, но обикновено е между 3 % и 8 % (коригирана, за да се премахнат въздействията на инфлацията).⁹⁹

Инструменти за оценка на разходите за целия жизнен цикъл (LCC)

Тук е даден неизчерпателен списък на наличните инструменти за LCC:

- Изчислителен инструмент на Европейската комисия, предназначен за оценка на разходите за целия жизнен цикъл при поръчване на превозни средства
<http://ec.europa.eu/transport/themes/urban/vehicles/directive/>
- Общ метод на Европейската комисия, предназначен за оценка на разходите за целия жизнен цикъл на строителни работи:
http://ec.europa.eu/growth/sectors/construction/support-tools-studies/index_en.htm
- Инструмент за оценка както на разходите за целия жизнен цикъл, така също и на емисиите на CO₂, разработен в рамките на проекта SMART-SPP:
<http://www.smart-spp.eu>
- Инструмент за оценка на разходите за целия жизнен цикъл, разработен от Шведския съвет за управление на околната среда (SEMCo):
<http://www.upphandlingsmyndigheten.se/omraden/lcc/lcc-kalkyler/>
- Инструмент за оценка на разходите за целия жизнен цикъл, разработен от проекта BUY SMART: <http://www.buy-smart.info>

⁹⁹ Генерална дирекция „Регионална и селищна политика“ на Европейската комисия препоръчва като общо правило да се използва социален дисконтов процент от 5 % като целеви показател в държавите членки, за които се прилага политиката на сближаване (България, Хърватия, Кипър, Чешката република, Естония, Гърция, Унгария, Латвия, Литва, Малта, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Словения) и 3 % в други държави членки (Австрия, Белгия, Дания, Финландия, Франция, Германия, Ирландия, Италия, Люксембург, Нидерландия, Испания, Швеция, Обединеното кралство).

Наличие и надеждност на данните — Оценяването на разходите за целия жизнен цикъл неизбежно включва елемент на непредсказуемост по отношение на разходите, които ще бъдат направени в бъдеще (например разходи за поддръжка, енергопотребление, както и реалния жизнен цикъл на продукта). Следователно, от важно значение е да се изисква подробна придружителна информация във връзка с оценките на разходите, предоставяни от оферентите. В някои случаи, ако доставчикът има контрол над бъдещите разходи (напр. ако той отговаря за поддръжката или обезвреждането на отпадъците), в условията на договора можете да установите максимални бъдещи цени, което ще гарантира по-голяма сигурност за Вашите изчисления на разходите за целия жизнен цикъл.

5.4 Необичайно ниски оферти

След като сте оценили разходите за всяка валидна оферта, те трябва да бъдат сравнени, за да се определят точки. В някои случаи е възможно да получите оферта, чиято цена изглежда необичайно ниска в сравнение с останалите или спрямо очакваните разходи за доставка, обслужване или труд. От гледна точка на ЗОП е възможно ниските цени за дадена оферта да породят съмнения относно съответствието със законодателството в областта на околната среда и/или жизнеспособността на офертата във връзка с екологичните изисквания.

При това положение възлагашите органи трябва да поискат обяснение от оферента(ите) във връзка с причината за тяхната необичайно ниска цена или разходи. Цената може да се обясни с основателни фактори, като например конкретния метод на производство или прилаганите от оферента технически решения, или необичайно благоприятните условия, в които той се намира. Въпреки това, в други случаи в хода на запитванията е възможно да стане ясно, че необичайно ниската цена се дължи на това, че офертата не съответства на приложимото национално, европейско или международно право в областта на околната среда — например понеже някои компоненти или материали са с незаконен произход.

В такива случаи възлагашите органи са **длъжни** да отхвърлят офертата с необичайно ниска цена.¹⁰⁰

¹⁰⁰ Член 69, параграф 3 от Директива 2014/24/ЕС; член 84, параграф 3 от Директива 2014/25/ЕС.

Глава 6 — Клаузи за начина на изпълнение на договора

Резюме

- Клаузите за начина на изпълнение на договора могат да разглеждат екологични съображения на етапа на изпълнението. Те трябва да бъдат свързани с предмета на договора и да бъдат предварително обявени.
- Вие можете да посочите, че стоките трябва да бъдат доставени или съответно услугите/строителните работи да бъдат изпълнени по начин, свеждащ до минимум въздействието върху околната среда, а също и че екологичните показатели могат да бъдат свързани с неустойки или премии по договора.
- Спазването на договорните клаузи следва да бъде подложено на внимателен мониторинг по време на етапа на изпълнението на договора, с ясно посочени в договора отговорности за спазване на изискванията и докладване. С оглед да не се насърчава нарушаването на екологичните ангажименти, в договора могат да бъдат включени адекватни санкции.
- Подизпълнителите също следва да носят отговорност за екологичните аспекти на извършваните от тях дейности. Ако отговорността се поделва с основния изпълнител, то в обхвата ѝ се включва и спазване на приложимото законодателство в областта на околната среда. Вие можете да поискате подизпълнител, който не спазва това законодателство да бъде заменен,
- Клаузите за начина на изпълнение на договора не могат да се използват за въвеждане на екологични изисквания, представляващи значимо изменение на договора за обществена поръчка — т.е. незаконно изменение на договора.

6.1. Правила, отнасящи се за договорните клаузи

Клаузите за начина на изпълнение на договора се използват за да се определи как трябва да бъде изпълнен съответният договор. В договорните клаузи за изпълнение могат да се включат екологични съображения, при условие че са публикувани в тръжната процедура или документите на обществената поръчка и са свързани с предмета на поръчката.¹⁰¹

Всички специални екологосъобразни условия следва да бъдат посочени предварително, за да се гарантира, че дружествата са наясно с тези задължения и могат да ги отразят в цената на своите оферти. Възлагащият орган може да предвиди изключване на икономическите оператори, ако те не изразят съгласие с договорните клаузи. Ако са

¹⁰¹ Член 70 от Директива 2014/24/ЕС; член 87 от Директива 2014/25/ЕС.

посочени такива задължителни условия, е важно те да бъдат приложени към всички оференти по начина, изложен в документите на обществената поръчка.¹⁰²

Измененията могат да бъдат важни за ЗОП, например ако желаете да преминете към използване на по-устойчив продукт или модел на услуга отчасти чрез възложена поръчка или ако има разпоредба за допълнителни плащания в случай на намаляване на количеството на отпадъците или подобряване на енергийната ефективност. Имайте предвид, че в директивите от 2014 г. са изложени специфични правила относно изменението на договори след възлагането им, затова възлагащите органи следва да предвиждат промените предварително, ако е възможно, и да изготвят документите по съответния начин.¹⁰³ Договорните клаузи могат също да включват конкретни ангажименти, поети като част от процедурата за обществена поръчка (например осигуряване на спазването на нивата на екологичните показатели, заявени в офертата и оценени като част от критериите за възлагане.)

Един начин това да се постигне е като се предвидят в проектодоговора условия, обхващащи различни екологични аспекти, които се очаква да възникнат при изпълнение на договора, както и да се позволи на оферентите да предлагат конкретни нива на изпълнение към всяка позиция. Например в договор за кетъринг бихте могли да разгледате предоставяне на устойчиво произведена храна с биологичен произход, намаляване на опаковките и отпадъците и използване на оборудване и методи за приготвяне на храна с ефективно използване на енергията и водата. Можете да поискате от оферентите да се обвържат с конкретни цели към всяка от тези позиции, които ще бъдат оценявани съгласно вашите критерии за възлагане и също ще образуват част от окончателния договор с успешния оферент.

Устойчиви обществени поръчки за канцеларски материали в Белгия

През 2013 г. град Гент обяви тръжна процедура за нов четиригодишен рамков договор за хартия и канцеларски материали. Всички продукти в тръжната процедура включваха екологосъобразни критерии и технически спецификации. Клаузите за изпълнение на договора включваха изискването за намаляване на броя на доставките с 85 % (от ежедневно на веднъж или два пъти месечно). Допълнителни точки бяха дадени и за екологосъобразни решения, в резултат на което офертите съдържаха предложения за екологосъобразни варианти на опаковки. С тръжната процедура бяха постигнати по-ниски емисии на CO₂ благодарение на намаляването на честотата на доставките и новите варианти на опаковки.

„Една обикновена мярка може да има голямо въздействие. Вече систематично прилагаме намалена честота на доставки в нашите устойчиви обществени поръчки.“ Aline De Tremerie, директор на отдел за устойчиви поръчки

¹⁰² Дело C-336/12 *Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser/Manova A/S* ('Manova'), точка 40 и Дело C-561/12 *Nordecon AS u Ramboll Eesti AS/Rahandusministerium* ('Nordecon') точки 37—38.

¹⁰³ Член 72 от Директива 2014/24/ЕС; член 89 от Директива 2014/25/ЕС. Изменения по договорите се допускат, наред с другото, ако те са предвидени в първоначалните документи на обществената поръчка в ясни, точни и недвусмислени клаузи за преразглеждане, които не променят цялостния характер на договора или на рамката.

6.2. Клаузи за изпълнение на договор за доставка на стоки

В договорите за доставка могат да бъдат включени екологосъобразните клаузи в условията на доставка. Някои прости начини за подобряване на въздействието върху околната среда на договора включват:

- Изискване за подходящи количества при доставките на продукта. Това често означава доставките да са в големи количества, тъй като по този начин при транспорта се осигурява по-малко въздействие върху околната среда на единица продукт, в сравнение с по-чести доставки на по-малки количества. Друг ефективен начин за постигане на същия резултат е да се зададе максимално възможният брой на доставките за седмица или месец.
- Изискване стоките да се доставят във време извън периодите на върхово транспортно натоварване, така че да се сведе до минимум евентуален принос за задръстване на транспортния трафик.
- Изискване доставчикът да прибира обратно (и да рециклира или използва повторно) всички опаковки, идващи с продукта (това има двойното предимство, че осигурява централизирано събиране на опаковките преди тяхната повторна употреба или рециклиране и в същото време насърчава доставчика да избягва употребата на излишни опаковки).
- Изискване доставчикът редовно да подава информация относно емисиите на CO₂, дължащи се на операциите по доставката на продукта, както и информация за мерките, предприемани за намаляване на тези емисии през времетраенето на договора.

В случаите, при които сте включили в своята спецификация изисквания за използване на конкретни материали, производствени процеси или методи, те също могат да бъдат включени във Вашите договорни клаузи в договори за доставка. Например в договор за хартиени продукти би могло да се предвиди те да бъдат "без съдържание на елементен хлор или изобщо на хлорни съединения".

Договорите за доставка често включват някои елементи на услуги или дейности (напр. разполагане, монтаж или поддръжка), за които може да са подходящи разгледаните по-долу клаузи.

6.3. Клаузи за изпълнение на договор за осигуряване на дейности или услуги

Примерите за възможни клаузи за начините на изпълнение на договор за дейности или услуги включват:

Клаузи, посочващи как да се изпълнят услугите или работите:

- Прилагане на специални мерки за екологично управление, ако е подходящо, в съответствие със сертифицирана от трета страна схема, като например EMAS или ISO 14001;
- Докладване за възникването на екологични проблеми при изпълнение на договора и предприемане на стъпки за тяхното отстраняване, напр. разливания или използване на опасни вещества;
- Ефективно използване на ресурси, като например електроенергия и вода на строителните обекти;
- Използване на дозиращи индикатори, за да се осигури подходящо дозиране на почистващи препарати и др.

Клаузи, отнасящи се за обучението на персонала на изпълнителя:

- Изискване персоналът да е преминал обучение по въздействието на неговата работа върху околната среда, както и по екологичната политика на възложителя, по чиито сгради ще работи
- Шофьори, обучени за техники на екологично шофиране с цел намаление на емисиите и икономии на гориво.

Транспорт на продукти и инструменти до обекта

- Доставка на продукти в концентрирана форма и разреждане в обекта;
- Използване на контейнери и опаковки за многократна употреба за транспортиране на продукти;

Договорни клаузи за екологосъобразно изпълнение на договор в Тоскана

В договор за услуги за почистване, възложени от Агенцията за защита на околната среда в Тоскана (ARPAT) е включена клауза, изискваща от изпълнителя да приложи неформална система за управление в областта на околната среда по отношение на изпълняваната услуга. От изпълнителя се изисква да реализира следните три стъпки: 1) първоначален екологичен преглед на услугата; 2) пускане в действие на екологична програма; 3) гарантиране на предприемане на стъпки за мониторинг на програмата.

От изпълнителя се изискваше да предоставя данни за използваните количества продукти (на шестмесечна основа), за да гарантира, че количеството използвани продукти всяка година намалява с известен процент, като същевременно гарантира запазване на качеството на услугата посредством провеждане редовни проверки на качеството. Изисква се също и провеждане на обучение на персонала по устойчиво развити техники за почистване.

- Намаляване на емисиите на CO₂ или други парникови газове, свързани с транспорта

Обезвреждане на използвани продукти или опаковки:

- Продуктите или опаковките да се прибират обратно от изпълнителя за повторна употреба, рециклиране или подходящо обезвреждане;
- Цели за намаляване на изхвърлянето на отпадъци в депа.

6.4 Мониторинг на спазването на договора

Включването на екологични клаузи в договора има ефект само при положение, че се провежда подходящ мониторинг на тяхното изпълнение. Могат да се приложат различни форми на мониторинг на спазването на договора:

- От доставчика може да се изисква да представя доказателства за спазване на клаузите
- Възложителят може да провежда проверки на място
- Провеждането на мониторинг може да се възложи на трета страна

В договора следва а бъдат предвидени неустойки при неспазване и премии за добро изпълнение. Например много възложители включват в договорите ключови показатели за ефективност (KPI), които могат да бъдат свързани с правото на изпълнителя да изразява претенция за плащане. Тъй като доброто изпълнение във връзка с екологичните въпроси спомага и за изграждане на репутацията на

изпълнителя, стимулите могат да бъдат под формата на положителна публичност, чрез която това да бъде подчертано пред обществеността и други възлагащи органи.

В KPI или други форми на мониторинг на спазването на екологичните ангажименти следва да се вземат под внимание времето и ресурсите, които ще са необходими за прилагането на това на практика. Може да бъде по-добре да се включи по-малък брой подобни показатели, които пълноценно да бъдат приложени, ако мониторингът на дълъг списък с ангажименти е нереалистичен. KPI винаги следва да надхвърлят основните критерии за съответствие с правото в областта на околната среда или други задължения, които изпълнителят би трябвало да изпълнява така или иначе.

Мониторинг на спазването на изискванията във връзка с CO₂ в Латвия

Латвийското министерство на околната среда предоставя около 50 милиона евро годишно по линия на Финансовия инструмент в областта на изменението на климата (CCFI) за устойчиви строителни проекти. Финансирането се предоставя на състезателна основа и кандидатите могат да избират критерии за ЗОП от съответен контролен списък, за да получат допълнителни точки на етапа на оценяване на проектните заявки. След това тези критерии стават правно обвързващо условие за получаване на финансирането от страна на бенефициера. Всички финансирани в рамките на Финансовия инструмент в областта на изменението на климата (CCFI) проекти са с петгодишен период за мониторинг след завършване. Ако мониторингът на проекта през първата и втората година покаже несъответствие с изискванията за намаляване на емисиите CO₂, бенефициерът представя план за корекция и изпълнява плана със собствени ресурси. Ако непостигането на предвидените по проекта резултати продължи и след това, трябва да бъдат възстановени осигурените от CCFI средства за изпълнение на договора.

6.4.1 Мониторинг на подизпълнителите

Ако договорът включва елементи за възлагане на подизпълнител, трябва да се уверите, че ангажиментите по линия на ЗОП се прилагат по веригата на доставка и че отговорността е ясно възложена. Директивите от 2014 г. предвиждат нови възможности за надзор на договореностите за възлагане на подизпълнители, включително възможността за:

- изискване на съвместна отговорност на основния изпълнител и всички подизпълнители за спазване на екологичните задължения, ако това е предвидено в националното право;¹⁰⁴ и
- изискване за смяна на подизпълнител, ако не може да се потвърди, че той спазва екологичните задължения.¹⁰⁵

За договори за строителни работи и услуги, извършвани в съоръжение под прекия надзор на възлагащ орган, основният изпълнител трябва да предостави информация за всички подизпълнители и да я актуализира в случай на промени.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Член 71, параграф 6, буква а) от Директива 2014/24/ЕО; член 87, параграф 6, буква а) от Директива 2014/25/ЕО.

¹⁰⁵ Член 71, параграф 6, буква б) от Директива 2014/24/ЕО; член 87, параграф 6, буква б) от Директива 2014/25/ЕО.

¹⁰⁶ Член 71, параграф 5 от Директива 2014/24/ЕС; член 87, параграф 5 от Директива 2014/25/ЕС.

Глава 7 — Ключови сектори за ЗОП

В настоящия раздел е илюстриран начинът, по който можете да прилагате ЗОП в четири важни области — офисни сгради, храни и услуги в сферата на кетъринга, превозни средства и продукти, консумиращи енергия. Тези сектори са избрани въз основа на посочените в Глава 1 критерии — тяхното въздействие върху околната среда, тяхното отражение върху бюджета, техният потенциал за въздействие върху пазара, както и наличието на по-екологосъобразни алтернативи. Разгледаните подходи се основават главно на критериите на ЕС за ЗОП.¹⁰⁷

7.1 Сгради

Като се има предвид голямото екологично, икономическо и обществено значение на този сектор, много публични органи са ангажирани с преминаването към по-устойчиво развито строителство. Най-значимите въздействия върху околната среда са свързани с използването на сградите и по-специално с енергопотреблението. Други важни фактори, които следва да се разглеждат, са използваните строителни материали, показателите за качеството на вътрешния въздух в сградите, потреблението на вода, въздействията върху транспортния трафик и земеползването, както и генерирането на отпадъци по време на строителните работи.

Сградите представляват системи с висока степен на сложност, включващи многобройни компоненти, всеки от които влияе на цялостните показатели на съответната система. Подходите за зелени обществени поръчки обикновено са насочени както към цялостното въздействие на сградата, така и към екологичните характеристики на отделните компоненти. За да се получи обща представа, би могло да е от полза използването на специализиран инструмент за оценка на въздействието върху околната среда.¹⁰⁸

7.1.1 Подход за ЗОП

Критериите на ЕС за ЗОП се отнасят конкретно към офисните сгради (съществуват допълнителни критерии за строителните компоненти, като например изолации и приспособления) и обхващат следните аспекти:

Нова болнична сграда във Виена, отговаряща на критериите за устойчиво развитие

Изграждането на новата Северна болница във Виена ще бъде изпълнено в съответствие с Хартата за устойчивото развитие (Sustainability Charter), която ще се прилага на всеки стадий от обществената поръчка и строителните работи, както и при мониторинга на сградните характеристики след като болницата бъде построена. В Хартата са формулирани амбициозни условия, включително по отношение на общото енергопотребление, опазването на местната околна среда, показателите за качество на вътрешния въздух, достъпността, гъвкавостта при ползване, използването на възобновяеми енергийни източници, както и по отношение на отпадъците и шума по време на строителството.

¹⁰⁷ http://ec.europa.eu/environment/gpp/gpp_criteria_en.htm

¹⁰⁸ Примери за такива инструменти са LEED, BREEAM и klima:aktiv. Допълнителна информация относно използването на инструменти за оценка на въздействието върху околната среда при поръчване на реновиране на сгради можете да намерите на адрес <http://www.sci-network.eu>

- Включете критерии за подбор на ръководители на проекти, архитекти и инженери, свързани с опит в проектирането на устойчиво развити сгради, както и за подбор на изпълнители във връзка с прилагане на одобрени дизайни и спецификации;
- Посочете минимални стандарти на енергийна ефективност на сградите, които да превишават изискваните стойности съгласно Директивата относно енергийните характеристики на сградите (EPBD)¹⁰⁹.
- Включете мерки за подобряване и гарантиране на високата производителност на всеки етап от процеса по възлагане на обществени поръчки. Обмислете предоставяне допълнителни точки при възлагането на поръчки за постигане на по-високи от минималните резултати.
- Когато определяте материалите, включвайте критерии за намаляване на тяхното цялостно въздействие върху околната среда и използване на ресурси (те могат да се основават на оценка на жизнения цикъл);
- Давайте предимство на проекти, които включват системи с висока енергийна ефективност или енергия от възобновяеми източници;
- Отдавайте значение на качеството на въздуха в затворени помещения, естествено осветление, удобни температури на работа и адекватна вентилация;
- Изисквайте използване на приспособления за пестене на вода (съществуват отделни критерии за ЗОП за санитарни арматури, тоалетни чинии и писоари); Монтирайте физически и електронни системи, с цел поддържане на постоянно свеждане до минимум на енергопотреблението, потреблението на вода и отпадъците посредством ръководители на съоръжения и обитатели;
- Включете договорни клаузи, свързани с инсталирането и пускането в експлоатация на енергийни системи, управление на отпадъците и материалите и мониторинг на качеството на въздуха в затворени помещения;
- Възложете на изпълнителите отговорността съгласно договора да обучават потребителите на сградата за устойчиво енергопотребление, а ако те имат текущи отговорности — за мониторинг и управляване на енергийната ефективност в продължение на няколко години след изграждането ѝ.

¹⁰⁹ С Директива 2010/31/ЕС относно *енергийните характеристики на сградите (преработена версия)* някои минимални стандарти на енергийна ефективност стават задължителни за всички нови проекти за строителство и основно реновиране от 2013 г.

7.2 Храни и услуги в областта на общественото хранене (кетъринга)

Независимо дали става въпрос за храните в училища, болници или затвори, в столови за персонала или под формата на кетъринг на срещи и събития, публичният сектор носи отговорност за осигуряването на големи количества храна и напитки всяка година. Селското стопанство е важна част от европейската икономика и също така има голям отпечатък върху околната среда от гледна точка на емисии парникови газове, влошаване на качеството на почвата и водата, биологично многообразие и отпадъци. Транспортът, опаковането и съхранението на хранителни продукти имат значителен принос за този отпечатък.

Много потребители настояват за по-устойчиви варианти, що се отнася до купуването на храна, а публичният сектор не е изключение от това. Биологичното производство, изборът на по-устойчиви алтернативи и намаляване на разхищаването на храна и изхвърлянето на опаковки създават потенциал за постигане на измеримо въздействие. Например, оценено е, че разхищаването на храна ежегодно съответства на емисии от около 170 милиона тона CO₂екв., което се равнява на емисиите на държава с размера на Румъния или Нидерландия.¹¹⁰

Устойчиво произведена храна в Малмьо, Швеция

Целта на Малмьо е до 2020 г. във всички заведения за обществено хранене да се предлага храна със 100 % биологичен произход. При пилотна обществена поръчка за училището Djuradal бяха зададени редица изисквания, като например за включване на органични храни в продуктивния асортимент, изискване доставките да се правят веднъж седмично, като превозните средства за тази цел да отговарят на критериите за устойчивост на градския транспорт. Към края на пилотния проект е постигнат 97 % дял на биологичната храна, сервирана в училищния стол. Въздействието върху бюджета е сведено до минимум поради заместването на месни продукти със сезонни зеленчуци.

¹¹⁰ Източник: Европейска комисия (2010 г.) Подготвително проучване на разхищението на храни в ЕС-27, достъпно на: http://ec.europa.eu/environment/eusss/pdf/bio_foodwaste_report.pdf

7.2.1 Подход за зелени обществени поръчки

- Определете минимално допустим процент на храните, които трябва да бъдат произведени по биологичен начин.¹¹¹ На етапа на възлагане давайте допълнителни точки за проценти, превишаващи минималното изискване.
- Определете минимално допустими проценти и/или допълнителни точки на етапа на възлагането за използването на сезонни плодове и зеленчуци;
- Включете договорни клаузи за свеждане до минимум на отпадъците от опаковки на храни;
- Прилагайте критерии за подбор на дружествата в областта на общественото хранене, основаващи се на прилагането на подходящи мерки за управление в областта на околната среда, като например обучение на персонала.

Биологична храна за училищата във Франция

Град Lens постави изискването 20 % от предоставяната храна под формата на кетъринг в училищата да бъде с биологичен произход. Предоставяната храна трябва да бъде със сертифицирано биологичен произход. Доставчиците на услуги са длъжни да гарантират проследимост, като договорните клаузи за изпълнение да включват глоби в случай на непредоставена информация за методите на производство и проследимост на продуктите при поискване. Тази тържна процедура донесе ползи за здравето на хората и околната среда и спомогна за насърчаване и повишаване на търсенето на биологична храна.

Забележка: предстои да бъдат публикувани нови критерии за ЗОП на ЕС за храни и услуги в сферата на кетъринга през 2016 г.

¹¹¹ За да може един продукт да се предлага на пазара в ЕС като биологичен продукт, той трябва да отговаря на определени изисквания и да бъде сертифициран от одобрен инспекционен орган. Изискванията са изложени в Регламент (ЕО) 834/2007 на Съвета относно производство и етикетиране на биологични продукти.

7.3 Пътни превозни средства

Транспортният сектор генерира около 25 % от емисиите парникови газове в ЕС, като голямата част от тези емисии са от автомобилния транспорт.¹¹² Макар че превозните средства вече са с по-ефективно ползване на гориво и по-чисти, количеството на транспорта продължава да расте, а замърсяването на въздуха и други въздействия създават сериозен проблем в много части на Европа. Има много начини за намаляване на въздействието върху околната среда на притежаването и използването на автомобили — от електрически превозни средства и превозни средства, задвижвани с алтернативни горива, до съвместно ползване на автомобили и насърчаване на други видове транспорт.

Екологосъобразни превозни средства в Словения

Агенцията за обществени поръчки в Словения проведе тръжна процедура за пътни превозни средства, в която беше посочено, че всички превозни средства трябва да отговарят на най-новия европейски стандарт относно емисиите или на еквивалентен стандарт и да не превишават определени нива на емисии на CO₂. С критериите за възлагане се поставя голяма тежест на оперативната оценка на разходите за целия жизнен цикъл (LCC). Подходът LCC и спецификацията стимулираха изпълнителите да представят оферти за превозни средства с по-ниски емисии на CO₂. Спадът в емисиите CO₂ варираше от 3 г/км до 45 г/км на превозно средство в зависимост от лота.

¹¹² Източник: http://ec.europa.eu/clima/policies/transport/index_en.htm

В публичния сектор могат да се постигнат значителни икономии чрез ефективно използване на горивото, данъчни облекчения, а дори и ползи за здравето, ако тези алтернативни варианти бъдат приети. В допълнение към автомобилните паркове публичният сектор е отговорен и за голям брой автобуси, превозни средства за спешна помощ и камиони за събиране на отпадъци, а освен това за тези превозни средства са разработени специални подходи за ЗОП.

7.3.1 Подход за ЗОП

- Прегледайте своите нужди във връзка с автомобилния парк, за да установите дали е възможно да бъде намален броят и/или размерът на превозните средства и за да приоритизирате подмяната на по-старите превозни средства, които са по-замърсяващи.
- Определете превозни средства с възможно най-ниски емисии на CO₂ за своя клас и размер¹¹³ и които отговарят на най-новите европейски норми за емисии на частици и азотен оксид.
- Насърчавайте превозни средства, задвижвани по алтернативен начин, и електрически или хибридни варианти
- Намалявайте потреблението на гориво посредством екологично шофиране, системи за наблюдение на налягането на гумите, индикатори за смяна на предавката и смазочни масла с нисък вискозитет, както и гуми с ниско съпротивление при търкаляне
- Поръчвайте превозни средства, чиито климатични системи са с охладители с нисък потенциал за глобално затопляне
- Поръчвайте екологосъобразни гуми и регенерирани смазочни масла и гарантирайте правилното събиране и управление на използваните масла и гуми

Екологосъобразно автобусно обслужване в Reading

През 2012 г. Съветът на област Reading проведе тръжна процедура за поръчка за автобусно обслужване. Поканата за подаване на оферти от операторите съдържаха критерии за оценяване, които насърчават иновативните варианти, включително по-добри режими във връзка с емисиите. Тежестта при критериите за възлагане беше разпределена на 75 % за качество и 25 % за цена. Най-новите европейски стандарти за емисии, въпросите от областта на околната среда и иновациите представляваха 8,6 % от общо дадените точки за качество. Печелившият оферент предоставя услугата, преименувана на *зелена вълна*, като използва автобуси, задвижвани с компресиран природен газ на базата на биометан, закупен от селскостопански източници. Емисиите азотен оксид на автобусите с биометан са с около 30 %—50 % по-ниски от тези на съпоставими дизелови автобуси по стандарта Euro V, а също има и ползи, свързани с допълнително намаление на шума.

„Поръчката бе възложена на дружеството, което предложи най-икономически изгодната оферта, а именно извършване на услугата с автобуси, с компресиран природен газ“, Stephen Wise, Съвет на област Reading

¹¹³ Можете да проверите емисиите на CO₂ на наличните модели превозни средства чрез Портала за чисти превозни средства (www.cleanvehicle.eu)

- Прилагайте оценка на разходите за целия жизнен цикъл на външните последици за околната среда, за да сравните реалните разходи на различните превозни средства.¹¹⁴

7.4 Продукти, консумиращи енергия

Повечето публични органи поръчват компютри, принтери, осветление и други продукти, консумиращи енергия. Много от тях отговарят и за закупуването на по-специализирани предмети, като например медицински изделия. Електронните и електрическите изделия имат силен отпечатък върху околната среда поради използваните суровини и потреблението им на енергия, както и изхвърлянето им в края на жизнения им цикъл. Тъй като количеството и разнообразието на използваните изделия са се увеличили, контролирането на разходите и въздействието върху околната среда във връзка с тези продукти са се превърнали в приоритет.

За щастие това също е област, в която ЗОП доказано води до реални ползи и са налични редица предпочитани от екологосъобразна гледна точка продукти. Те варират от ултраефективно ИТ оборудване до използване на светодиоди (LED) или други решения за осветление с ниско потребление на енергия. Все по-често тези варианти могат да бъдат избирани, без да се прави компромис с качеството на опита на потребителите, и водят до икономии на разходи през техния жизнен цикъл.

С въвеждането на Директивата за енергийна ефективност през 2012 г. бяха създадени редица задължителни изисквания за държавните органи при закупуване на продукти, консумиращи енергия.¹¹⁵ С актуализирането им те биват включвани в критериите за ЗОП за съответните продуктови групи.

Енергийно ефективни електрически изделия в Австрия

Австрийската федерална агенция за обществените поръчки (FPA) проведе тръжна процедура за черни и бели електрически изделия на стойност 3,75 милиона евро в рамките на 24-месечен рамков договор с възможност за удължение с 12 месеца. Критериите на тръжната процедура бяха разработени чрез позоваване на:

- регламенти на ЕС в областта на екологичния дизайн и енергийно етикетирание;
- критериите на Австрийския план за действие за устойчиви обществени поръчки и строго наложената екомаркировка;
- пазарно проучване на продуктите.

В сравнение с предишната тръжна процедура обществената поръчка доведе до 20 % намаление на емисиите CO₂, в размер на 124 тона и 20 % намаление на използваната енергия.

„Чрез проучване за най-добрите стандарти по време на разработването на нашите критерии ние подобрихме предишната си тръжна процедура за ниски емисии на CO₂ на продуктите.“
Johannes Naimerg, Федерална агенция за обществени поръчки

¹¹⁴ Директивата за чисти превозни средства (2009/33/ЕО) предвижда метод за свързване на разходите с външните последици за околната среда (емисиите) при покупка на превозни средства. Възлагащите органи могат да използват тези разходи или фактори до два пъти повече от стойностите, заложиени в приложението към директивата.

¹¹⁵ Директива 2012/27/ЕС относно енергийната ефективност. В приложение III към Директивата се определят мерките, които трябва да бъдат взети от централните държавни органи и които могат да бъдат доброволно приети от други публични органи.

7.4.1 Подход за зелени обществени поръчки

За ИТ и екранни апарати

- Уверете се, че поръчвате оборудване от най-високия наличен клас на енергийна ефективност за тази продуктова категория.¹¹⁶
- Поръчвайте продукти, които са създадени да бъдат ефективни по отношение на ресурсите и които улесняват повторното използване и рециклирането (напр. дизайн за разглобяване).
- Определяйте минимални изисквания за дълготрайност на продукта, резервни части и гаранции и/или определяйте повече точки за продукти с по-дълга/по-всеобхватна гаранция
- Ограничете нивата на опасните вещества, съдържащи се в електронните или електрическите изделия
- Изисквайте инструкции за потребителя и настройки по подразбиране, за да увеличите до максимум енергийната ефективност на закупеното оборудване.

За осветление

- На етапа на проектиране гарантирайте, че новите осветителни инсталации следва да са с ниска плътност на мощността, като същевременно все пак отговарят на изискванията за осветеност (т.е. нивото на осветеност да е достатъчно за изпълнение на задачата(ите) в съответната зона).
- При замяната на лампи да се купуват високоефективни лампи
- Използвайте средства за контрол на осветлението, за да намалите допълнително енергопотреблението и да насърчите използването на баласта с възможност за контролиране на светлинния поток, ако обстоятелствата го позволяват
- Във фазата на инсталирането — да се осигури постигане на проектните параметри по енергийноэффективен начин

Енергийноэффективно улично осветление в Хърватия

Община Zupa Dubrovačka публикува отворена тръжна процедура за ново фиксирано улично осветление, с което да се подменят съществуващите неефективни приспособления. В техническата спецификация на тръжната процедура беше предвидено светодиодно осветление и бяха разработени критерии за спазване на екологичните и техническите изисквания. Поръчката доведе до 36 % намаление на CO₂ годишно, или прогнозно намаление на емисиите с 900 тона CO₂ през 25-годишния жизнен цикъл на продукта.

¹¹⁶ За държавните органи това е правно изискване съгласно Директивата за енергийната ефективност във връзка с поръчки на стойност, надвишаваща прага за прилагане на директивите за обществени поръчки. Това се изисква, доколкото то съответства на ефективността на разходите, икономическата осъществимост, по-голямата устойчивост, техническата пригодност и наличието на достатъчно конкуренция.

- Да се избират лампи с ниско живачно съдържание
- Да се използват повторно или да се оползотворяват отпадъците от осветителни уредби

Приложение — Приложимо законодателство и провеждани ПОЛИТИКИ

Директиви и политики на ЕС

Нормативен документ/политика	Значение за разглежданата тема
Договор за функционирането на Европейския съюз	Предоставя основа за регулиране на обществените поръчки в ЕС и излага основни принципи
Директива 2014/24/ЕС относно обществените поръчки и за отмяна на Директива 2004/18/ЕО	Директива относно обществените поръчки в публичния сектор.
Директива 2014/25/ЕС относно възлагането на поръчки от възложители, извършващи дейност в секторите на водоснабдяването, енергетиката, транспорта и пощенските услуги и за отмяна на Директива 2004/17/ЕО	Директива, отнасяща се за обществените поръчки от електроснабдителни, водоснабдителни, транспортни и пощенски дружества.
Директива 2014/23/ЕС за възлагането на договори за концесия.	Директива за концесиите (приложима както към публичния сектор, така и към сектора на комуналните услуги)
„Европа 2020: Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“, COM(2010) 2020	Стратегия на ЕС, с която се поставят специални цели, които да бъдат постигнати до 2020 г. ЗОП се посочва като една от мерките за постигане на устойчив растеж, както и в инициативите Иновативен Съюз, Ефективно използване на ресурсите в Европа и Енергия 2020
Обществени поръчки, насочени към една по-добра околна среда COM (2008) 400	Това съобщение съдържа указания за начините за намаляване на въздействието върху околната среда, причинено от потреблението в публичния сектор, а също и за начините за използване на ЗОП за стимулиране на иновации в екологосъобразни технологии, продукти и услуги.
Работен документ на службите на Комисията, придружаващ COM (2008) 400 SEC (2008) 2126	Полезни насоки за публичните органи за определяне и проверка на екологичните критерии, инструменти за стимулиране на ЗОП и примери по отношение на редица продуктови групи. Документът предоставя и правни и оперативни насоки.
Затваряне на цикъла — план за действие на ЕС за кръговата икономика, COM/2015/0614.	Определя ЗОП като ключов компонент в кръговата икономика, нуждата от разрешаване на въпроси, като например устойчивост и възможност за поправяне съгласно критериите за ЗОП, както и задължението за Комисията да подпомага прилагането на ЗОП.
Доставки на развойни продукти: насърчаване на иновациите с цел обезпечаване устойчивостта и високото качество на обществените услуги в Европа, COM(2007) 799.	Излага методика за провеждане на обществени поръчки за услуги за научноизследователска и развойна дейност, които са освободени от изискванията в директивите

Изисквания за конкретни сектори и други съответни разпоредби

Нормативен документ/политика	Значение за разглежданата тема
Директива 2012/27/ЕС относно енергийната ефективност	Директивата относно енергийната ефективност налага изискването държавните органи да поръчват единствено високо енергийноефективни продукти, услуги и сгради. В приложение III към Директивата е изложен подходът, приложим към всеки продукт/сектор на услуги.
Директива 2009/33/ЕО за насърчаването на чисти и енергийноефективни пътни превозни средства	Директивата за чисти и енергийноефективни превозни средства налага задължителни изисквания за ЗОП за пътнотранспортните превозни средства във връзка с емисии и енергопотребление
Регламент (ЕО) № 106/2008 относно програма на Общността за етикетиране на енергийната ефективност на офис оборудване	В Регламента за програмата „Energy Star“ са определени задължителни изисквания за ЗОП във връзка с покупката на офис оборудване
Директива 2010/31/ЕС относно енергийните характеристики на сградите	В директива са формулирани показатели и прагови стойности за енергийноефективно строителство, включително бъдещи задължителни изисквания за сгради с енергопотребление, близко до нулевото
Директива 2010/30/ЕС относно посочването на консумацията на енергия и на други ресурси от продукти, свързани с енергопотреблението, върху етикети и в стандартна информация за продуктите	Директивата за енергийното етикетиране въвежда изискването за етикетиране на определени продукти (напр. климатици, съдомиялни машини, лампи) със стандартизиран енергиен клас. Тези класове в момента са предмет на преразглеждане съгласно предложение от Комисията.
Регламент (ЕО) № 66/2010 относно екомаркировката на ЕС	Доколкото това е възможно, критериите на ЕС за екомаркировка и за ЗОП са хармонизирани
Директива 2009/125/ЕО за създаване на рамка за определяне на изискванията за екодизайн към продукти, свързани с енергопотреблението (преработена версия)	В Директивата за екопроектирането е формулирана основната нормативна рамка на ЕС за разработването на екологични критерии за продуктите, свързани с енергопотреблението
Регламент № 1221/2009 относно доброволното участие на организации в Схемата на Общността за управление по околна среда и одит (EMAS)	Регламентът относно Схемата за системи за управление по въпросите на околната среда (EMAS) показва по какъв начин EMAS може да бъде взета под внимание при обществените поръчки
Регламент (ЕС) № 995/2010 за определяне на задълженията на операторите, които пускат на пазара дървен материал и изделия от дървен материал	С Регламента за дървения материал е въведена нормативна рамка за осигуряване на законния произход на дървения материал, предлаган на пазара в ЕС
Директива 2012/19/ЕС относно отпадъци от електрическо и електронно оборудване (OEEО)	Съгласно тази директива се изисква разделно събиране, третиране и оползотворяване на отпадъците от електрическо и електронно оборудване
Директива 2011/65/ЕС относно ограничението за употребата на определени опасни вещества в електрическото и електронното оборудване (RoHS)	Определя изисквания за производители, вносители и дистрибутори на електрическо и електронно оборудване във връзка с опасните вещества, определени в директивата, както и правила относно маркировката „CE“.
Регламент (ЕО) № 1907/2006 относно регистрацията, оценката, разрешаването и ограничаването на химикали (REACH)	С този регламент от производителите се изисква да въвеждат в централна база данни подробна информация за свойствата на техните химически вещества и за изискванията за безопасност.
Директива 2009/28/ЕО за насърчаване на използването на енергия от възобновяеми източници	В Директивата са посочени задължителни национални цели за дела на електроенергията от възобновяеми източници, правила по отношение на гаранциите за произход и критерии за устойчиво развито производство на транспортните биогорива и другите течни горива от биомаса.
Директива 2008/98/ЕО относно отпадъците (Рамкова директива за отпадъците)	Дадени са основните концепции и определения във връзка с управлението на отпадъци и са формулирани принципите при управлението на отпадъците, като например принципът „замърсителя плаща“, както и йерархичното подреждане на видовете отпадъци.

КАК ДА ПОЛУЧИМ ПУБЛИКАЦИИ НА ЕС

Безплатни публикации:

едно копие: чрез EU Bookshop (<https://bookshop.europa.eu/bg/home/>);
повече от едно копие или постери/карти: от представителствата на Европейския съюз (http://ec.europa.eu/represent_bg.htm); от делегациите в държави извън ЕС (http://eeas.europa.eu/delegations/index_bg.htm); като се свържете със службата Europe Direct (http://europa.eu/contact/index_bg.htm) или като се обадите на 00 800 6 7 8 9 10 11 (безплатен телефонен номер от всяко едно място в ЕС) (*).

(*) Информацията се предоставя безплатно, каквито са и повечето телефонни повиквания (въпреки това някои оператори, телефонни автомати или хотели могат да ви таксуват).

Платени публикации:

чрез EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Платени абонаменти:

чрез някой от търговските представители на Службата за публикации на Европейския съюз (http://publications.europa.eu/others/agents/index_en.htm).